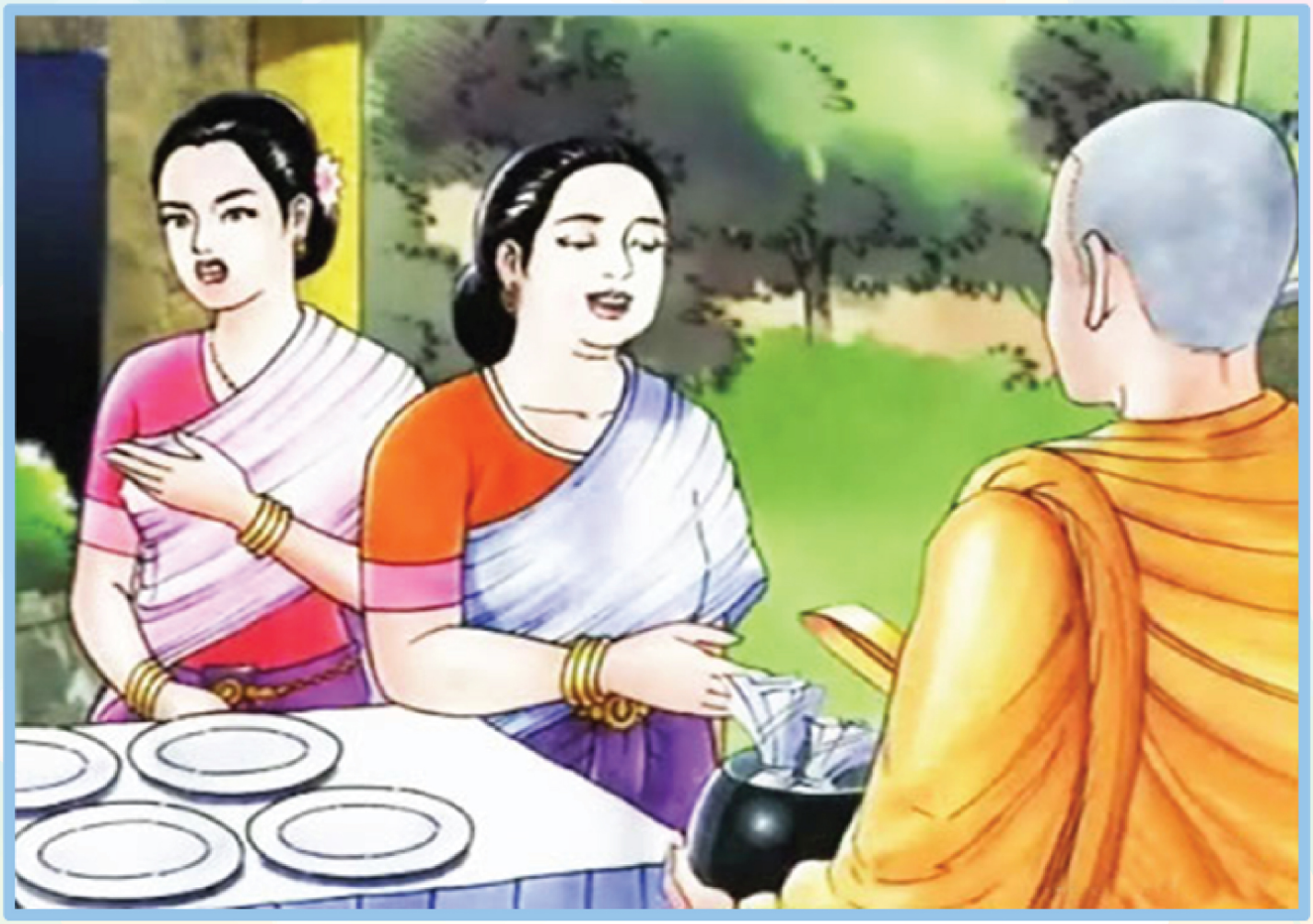

๔. เรื่องมารดาของนางกาณา

[จาก ธมฺมปทฏฺฐกถา (จตุตฺโถ ภาโค) ปณฺฑิตวคฺควณฺณนา]

เรื่องย่อ อภิธาน สาระในเรื่อง อัตถโยชนา อ่าน-สวด-พูดบาลี ฝึกทำปัญหา

พระอาจารย์ผู้สอน : พระมหาประนอม ธมฺมาลงฺกาโร

เรื่องมารดาของนางกาณา

๑. เรื่องย่อ

[สรรสาระ ตัวละครมีใคร ทำอะไร ที่ไหน เมื่อไร]

ตัวละคร (บุคคลต่าง ๆ ในเรื่อง)

มารดาของนางกาณา / นางกาณา (อดีตเกิดเป็นหนู / ภิกษุ ๔ รูป (อดีตเป็นแมว ๔ ตัว / พระราชา / อำมาตย์ / พวกภิกษุ / พระศาสดา

บุคคล	บทบาท
มารดาของนางกาณา	มารดาของนางกาณาทอดขนมเพื่อส่งไปตระกูลสามี แต่ได้ถวายแก่ภิกษุ ๔ รูป ถึง ๔ ครั้ง เป็นเหตุให้นางกาณาโกรธภิกษุ
นางกาณา (อดีตเกิดเป็นหนู)	เมื่อสามีของนางกาณานำภรรยาใหม่มาแล้ว นางจึงด่าภิกษุที่แม่ของนางถวายขนมให้ ๔ รูป ๔ ครั้ง นางจึงบริภาษพวกภิกษุว่า “การครองเรือนของเราอันภิกษุเหล่านี้ให้ฉิบหายแล้ว” พระศาสดาเสด็จมา นางขอให้พระองค์อดโทษให้ เมื่อฟังธรรมของพระศาสดาบรรลุโสดาปัตติผล พระราชาทรงตั้งไว้ในตำแหน่งพระธิดาผู้ใหญ่ มหาอำมาตย์นำนางไปเรือนตนมอบความเป็นใหญ่ให้ แล้วกล่าวว่า “เจ้าจงทำบุญตามชอบใจเถิด” นางตั้งบุรุษไว้ที่ประตูทั้ง ๔ เพื่อแสวงหาภิกษุและภิกษุณีที่ตนจะบำรุง
ภิกษุ ๔ รูป (อดีตเป็นแมว ๔ ตัว นางกาณาเป็นหนู)	มารดาของนางกาณาทอดขนมเพื่อส่งไปตระกูลสามี แต่ได้ถวายแก่ภิกษุ ๔ รูป ถึง ๔ ครั้ง นางจึงบริภาษพวกภิกษุว่า “การครองเรือนของเราอันภิกษุเหล่านี้ ให้ฉิบหายแล้ว” พระศาสดาตรัสเล่าเรื่องอดีตของภิกษุทั้ง ๔ กับนางกาณา พระศาสดาตรัสว่า “แมวตัวหนึ่งได้หนูและเนื้อในที่ใด แมวตัวที่ ๒ ก็ย่อมเกิดในที่นั้น ตัวที่ ๓ และตัวที่ ๔ ก็ย่อมเกิดในที่นั้น แมวเหล่านั้นทำลายปล่องนี้แล้ว (ถึงแก่ความตาย)” ภิกษุแก่ ๔ รูป คือ แมว นางกาณา คือ หนู

พระราชา	พระราชาทรงทราบว่าพระศาสดาเสด็จมาจึงตรัสถามพระศาสดาว่า “พระองค์ทรงทำความที่นางไม่ด่าแล้วหรือ” พระศาสดาตรัสตอบว่า “อาตมาภาพทำนางมิให้เป็นผู้ด่าภิกษุแล้ว และให้เป็นเจ้าของทรัพย์อันเป็นโลกุตระแล้ว” พระราชาตรัสว่า “พระองค์ทรงทำให้นางเป็นเจ้าของทรัพย์ที่เป็นโลกุตระ ส่วนหม่อมฉันจักทำนางให้เป็นเจ้าของทรัพย์ที่เป็นโลกิยะ” พระราชานำนางกาณาประดับด้วยเครื่องอาภรณ์ทุกอย่าง ทรงตั้งไว้ในตำแหน่งพระธิดาผู้ใหญ่ พระองค์ตรัส “ผู้ใดสามารถเลี้ยงดูธิดาของเราได้ ผู้นั้นจงรับนางไป”
อำมาตย์	มหาอำมาตย์กราบทูล “ข้าพระองค์จักเลี้ยงดูพระธิดาของฝ่าพระบาท” นำนางไปเรือนตนมอบความเป็นใหญ่ให้ แล้วกล่าวว่า “เจ้าจงทำบุญตามชอบใจเถิด”
พวกภิกษุ	พวกภิกษุสนทนากันในโรงธรรมแล้ว พวกภิกษุทูลวิงวอนให้พระศาสดาแสดงอดีตของนางกาณาที่เป็นหนูและพระภิกษุ ๔ รูป ที่เป็นแมว
พระศาสดา	พวกภิกษุสนทนากันในโรงธรรม พระศาสดาเสด็จมาแล้วตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุแก่เหล่านั้นทำความเดือดร้อนแก่นางกาณา มิใช่แต่บัดนี้เท่านั้น แม้ในกาลก่อนก็ทำแล้วเหมือนกัน อนึ่ง เราได้ทำให้นางทำตามถ้อยคำของเรามิใช่ แต่ในบัดนี้เท่านั้น ถึงในกาลก่อนเราก็ทำแล้วเหมือนกัน” พวกภิกษุทูลวิงวอนแล้ว พระองค์ตรัสว่า “แมวตัวหนึ่งได้หนูและเนื้อในที่ใด แมวตัวที่ ๒ ก็ย่อมเกิดในที่นั้น ตัวที่ ๓ และตัวที่ ๔ ก็ย่อมเกิดในที่นั้น แมวเหล่านั้นทำลายปล่องนี้แล้ว (ถึงแก่ความตาย)” ภิกษุแก่ ๔ รูป คือ แมว นางกาณาคือ หนู พระองค์ตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย แม้ในอดีตกาล นางกาณาได้เป็นผู้มีใจหม่นหมองมีจิตขุ่นมัว แต่ได้เป็นผู้มีจิตผ่องใสเหมือนห้วงน้ำมีน้ำใส เพราะคำของเรา” จึงตรัสพระคาถาว่า “บัณฑิตทั้งหลายฟังธรรมแล้ว ย่อมผ่องใส เหมือนห้วงน้ำลึกใสแจ๋ว ไม่ขุ่นมัว ฉะนั้น” ในเวลาจบเทศนา ชนเป็นอันมากบรรลุพระอริยผลทั้งหลายมีโสดาปัตติผล เป็นต้น

๒. อภิธาน

[คำศัพท์-พจนานุกรม, ท่องจำ-บริกรรม)]

ศัพท์นาม (สุทธนาม สัพพนาม สมาสนาม ตัทธิตนาม กิตนาม และนิบาต)

นาม	คำแปล	นาม	คำแปล
กาณมาตาวตฺถุ	อ.เรื่องแห่งมารดาของนางกาณา	เปเสตุ๎	เพื่ออันส่งไป
มยา	อันข้าพเจ้า	ปกฺเกสุ	ทอดแล้ว
อิมำ	นี้	ปูเวสุ	ครั้นเมื่อขนม ท.
ธมฺมเทสนำ	ซึ่งพระธรรมเทศนา	(กาณมาตรา)	(อันมารดาของนางกาณา)
สตฺถา	อ.พระศาสดา	(ปูวานำ)	(แห่งขนม ท.)
เชตวเน	ในพระวิหารชื่อว่าเชตวัน	จตุกฺขตฺตุ๎	สี่ครั้ง, สิ้นสี่ครั้ง
วิหรนฺโต	เมื่อประทับอยู่	จตุนฺนำ	สี่
กาณมาตรำ	ซึ่งมารดาของนางกาณา	ภิกฺขูนำ	แก่ภิกษุ ท.
อารพฺภ	ทรงปรารภ, ปรารภแล้ว	ทินฺนกาเล	ในกาล...ถวายแล้ว
วตฺถุ	อ.เรื่อง	สตฺถารา	อันพระศาสดา
วินเย	ในวินัย	ตสฺมึ	นั้น
อาคตำ	มาแล้ว	วตฺถุสฺมึ	ในเพราะเรื่อง
เอว	นั่นเทียว	สิกฺขาปเท	ครั้นเมื่อสิกขาบท
ตทา	ในกาลนั้น	ปญฺญตฺเต	ทรงบัญญัติแล้ว
ปน	ก็	กาณาย	ของนางกาณา
กาณมาตรา	อันมารดาของนางกาณา	สามิเกน	อันสามี
อตุจฺฉหตฺถำ	ผู้มีมือไม่เปล่า	อญฺญาย	อื่น
ธีตรำ	ซึ่งธิดา	ปชาปติยา	ครั้นเมื่อปชาบดี
ปติกุลำ	สู่ตระกูลแห่งผัว	อานีตาย	นำมาแล้ว

นาม	คำแปล	นาม	คำแปล
กาณา	อ.นางกาณา	ยาคุขชฺชกำ	ซึ่งข้าวต้มและวัตถุอันบุคคลพึงเคี้ยว
ตำ	นั้น	กตปาตราโส	ผู้มีอาหารอันบุคคลพึงกินในเวลาเช้าอันกระทำแล้ว
ปวตฺตึ	ซึ่งเรื่องอันเป็นไปทั่ว	กหำ (ฐาเน)	(ในที่) ไหน
สุตฺวา	ฟังแล้ว	เอสา (กาณา)	(อ.นางกาณา) นั่น
อิเมหิ	เหล่านี้	ภนฺเต	ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ
(ภิกฺขูหิ)	(อันภิกษุ ท.)	ตุมฺเห	ซึ่งพระองค์
เม	ของเรา	ทิสฺวา	เห็นแล้ว
ฆราวาโส	อ.การอยู่ครองซึ่งเรือน	มงฺกุภูตา	เป็นผู้เก้อเป็นแล้ว
นาสิโต	ให้ฉิบหายแล้ว	(หุตฺวา)	(เป็น, เป็นแล้ว)
อิติ	ว่า...ดังนี้	โรทนฺตี	ร้องไห้อยู่
(อตฺตนา)	(อันตน)	ฐิตา	ยืนแล้ว
ทิฏฺฐทิฏฺเฐ	ทั้งเห็นแล้วทั้งเห็นแล้ว	กึการณา	เพราะเหตุอะไร
ภิกฺขู	ซึ่งภิกษุ ท.	ตสฺมา	เพราะเหตุนั้น
วีถึ	สู่ถนน	มงฺกุ	เป็นผู้เก้อ
ปฏิปชฺชิตุำ	เพื่ออันดำเนินไป	โรทมานา	ร้องไห้อยู่
น	ไม่, หามิได้	อถ	ครั้งนั้น
ญตฺวา	ทรงทราบแล้ว, รู้แล้ว	นำ (กาณำ)	(ซึ่งนางกาณา) นั้น
ตตฺถ (ฐาเน)	(ในที่) นั้น	ปกฺโกสาเปตฺวา	ให้เรียกมาแล้ว
สตฺถารำ	ซึ่งพระศาสดา	กาเณ	ดูก่อนกาณา
วนฺทิตฺวา	ถวายบังคมแล้ว, ไหว้แล้ว	กสฺมา	เพราะเหตุไร
(อตฺตนา) ปญฺญตฺตาสเน	บนอาสนะ (อันตน) ปูลาดแล้ว	มำ	ซึ่งเรา
นิสีทาเปตฺวา	ให้ประทับนั่งแล้ว, ให้นั่งแล้ว	นิลียิตฺวา	แอบแล้ว

นาม	คำแปล	นาม	คำแปล
อสฺสา (กาณาย)	(ของนางกาณา) นั้น	โทโส	อ.โทษ
มาตา	อ.มารดา	อยฺยานำ	ของพระผู้เป็นเจ้า ท.
ตาย (กาณาย)	(อันนางกาณา) นั้น	เอติสฺสา	นั่น
กตกิริยำ	ซึ่งกิริยา[อันนางกาณานั้น] กระทำแล้ว	กาณาย	ของนางกาณา
กึ	หรือ	เอว	นั่นเทียว
กาณมาเต	ดูก่อนมารดาของนางกาณา	กาเณ	ดูก่อนกาณา
มม	ของเรา	มยฺหำ	ของเรา
สาวกา	อ.สาวก ท.	กิร	ได้ยินว่า
ตยา	อันเธอ	จรมานา	เที่ยวไปอยู่
ทินฺนกำ	ถวายแล้ว	อิมำ	นี้
(วตฺถุ)	(ซึ่งวัตถุ)	เคหทฺวารำ	สู่ประตูแห่งเรือน
(อุทาหุ)	(หรือว่า)	อาคตา	มาแล้ว
อทินฺนกำ	ไม่ถวายแล้ว	อถ (ภาเว)	(ครั้นเมื่อความเป็น) อย่างนั้น
สเจ	ถ้าว่า	(สนฺเต)	(มีอยู่)
ปิณฺฑาย	เพื่อก้อนข้าว	ปูวา	อ.ขนม ท.
จรนฺตา	เที่ยวไปอยู่	มาตรา	อันมารดา
ตว	ของเธอ	ทินฺนา	ถวายแล้ว
เคหทฺวารำ	ซึ่งประตูแห่งเรือน	นาม	ชื่อ
ปตฺตา	ถึงแล้ว	เอตฺถ (การเณ)	(ในเพราะเหตุ) นี้
โก	อะไร	อนุปุพฺพีกถำ	ซึ่งวาจาเป็นเครื่องกล่าวโดยลำดับ
เตสำ	เหล่านั้น	โสตาปตฺติผลำ	ซึ่งโสดาปัตติผล
(สาวกานำ)	(แก่สาวก ท.)	อุฏฺฐาย	เสด็จลุกขึ้นแล้ว

นาม	คำแปล	นาม	คำแปล
อาสนา	จากอาสนะ	เคหำ	สู่เรือน
วิหารำ	สู่วิหาร	กึการณา	เพราะเหตุอะไร
คจฺฉนฺโต	เสด็จไปอยู่, ไปอยู่	ตำการณา	เพราะเหตุนั้น
ราชงฺคเณน	โดยเนินแห่งพระราชา	คโต	เป็นผู้ไปแล้ว
ราชา	อ.พระราชา	กึ	หรือ
วิย	ราวกะ	โว	อันพระองค์, อันท่าน ท.
ภเณ	แน่ะพนาย	กโต	ทรงกระทำแล้ว
ปุจฺฉิตฺวา	ตรัสถามแล้ว, ถามแล้ว	มหาราช	ดูก่อนมหาบพิตร
อาม	พระเจ้าข้า, ขอรับ	ภิกฺขูนำ	ซึ่งภิกษุ ท.
เทว	ข้าแต่พระองค์ผู้สมมติเทพ	จ	ด้วย
(วจเน)	(ครั้นเมื่อคำ)	เม	อันอาตมภาพ
(ราชปุริเสหิ)	(อันราชบุรุษ ท.)	อนกฺโกสิกา	ผู้ไม่ด่า
วุตฺเต	กราบทูลแล้ว, กล่าวแล้ว	กตา	กระทำแล้ว
มม	แห่งเรา	โลกุตฺตรกุฏุมฺพ-สามินี	เจ้าของแห่งขุมทรัพย์อันเป็นโลกุตระ
อาคนฺตฺวา	มาแล้ว	ตุมฺเหหิ	อันพระองค์, อันท่าน ท.
วนฺทนภาวำ	ซึ่งความเป็นคืออันถวายบังคม	ปฏินิวตฺโต	เสด็จกลับเฉพาะแล้ว
เปเสตฺวา	ทรงส่งไปแล้ว, ส่งไปแล้ว	ปฏิจฺฉนฺนมหาโยคฺคำ	ซึ่งยานใหญ่อันปัจจัยปกปิดแล้ว
ราชงฺคเณ	ที่เนินแห่งพระราชา	ปหิณิตฺวา	ทรงส่งไปแล้ว, ส่งไปแล้ว
ฐิตำ	ผู้ประทับยืนแล้ว, ยืนแล้ว	ปกฺโกสาเปตฺวา	ให้เรียกมาแล้ว
อุปสงฺกมิตฺวา	เสด็จเข้าไปเฝ้าแล้ว	สพฺพาภรเณหิ	ด้วยเครื่องอาภรณ์ทั้งปวง ท.
ปญฺจปติฏฺฐิเตน	ด้วยอันตั้งไว้เฉพาะแห่งองค์ห้า	อลงฺกริตฺวา	ทรงประดับแล้ว
กาณมาตาย	ของมารดาของนางกาณา	ฐเปตฺวา	ทรงตั้งไว้แล้ว

นาม	คำแปล	นาม	คำแปล
เชฏฺฐธีตุฏฺฐาเน	ในตำแหน่งแห่งพระธิดาผู้เจริญที่สุด	เคหทฺวาเร	ที่ประตูแห่งเรือน
โปเสตุ์	เพื่ออันเลี้ยงดู	ปฏิยาเทตฺวา	จัดแจงแล้ว
สมตฺโถ	ผู้สามารถ	ฐปิตำ	ตั้งไว้แล้ว
สพฺพตฺถมหามตฺโต	อ.มหาอำมาตย์ผู้ยังประโยชน์ทั้งปวงให้สำเร็จ	ขาทนียโภชนียำ	อ.วัตถุอันบุคคลพึงเคี้ยวและวัตถุอันบุคคลพึงบริโภค
เทวสฺส	ของพระองค์ผู้สมมติเทพ	มโหฆ	อ.ห้วงน้ำใหญ่
อตฺตโน	ของตน	วิย	ราวกะ
เคหำ	สู่เรือน	ธมฺมสภายำ	ในโรงเป็นที่กล่าวกับเป็นที่แสดงซึ่งธรรม
เนตฺวา	นำไปแล้ว	กถำ	ยังวาจาเป็นเครื่องกล่าว
สพฺพำ	ทั้งปวง	ปุพฺเพ	ในกาลก่อน
อิสฺสริยำ	ซึ่งความเป็นใหญ่	อาวุโส	ดูก่อนท่านผู้มีอายุ
ปฏิจฺฉาเปตฺวา	ให้รับเฉพาะแล้ว	จตฺตาโร	สี่
ยถารุจึ	ตามความชอบใจ	มหลฺลกตฺเถรา	พระเถระผู้แก่ ท.
ปุญฺญานิ	ซึ่งบุญ ท.	วิปฺปฏิสารำ	ซึ่งความเดือดร้อน
ตโต (กาลโต)	(แต่กาล) นั้น	เอวำ	อย่างนี้
ปฏฺฐาย	จำเดิม	วิปฺปฏิสารินี	ผู้มีความเดือดร้อน
จตูสุ	สี่	อปิ	แม้
ทฺวาเรสุ	ที่ประตู ท.	อาคมฺม	อาศัยแล้ว
ปุริเส	ซึ่งบุรุษ ท.	สทฺธาสมฺปทำ	ซึ่งความถึงพร้อมแห่งศรัทธา
อุปฏฺฐาตพฺเพ	พึงบำรุง	สตฺถารา	อันพระศาสดา
ภิกฺขู	ซึ่งภิกษุ ท.	ปุน	อีก
ภิกฺขุนิโย	ซึ่งภิกษุณี ท.	ภิกฺขูนำ	แห่งภิกษุ ท.

นาม	คำแปล	นาม	คำแปล
อุปสงฺกมนารหำ	ควรแก่การเข้าไป	ตตฺถ (ฐาเน)	(ในที่) นั้น
กตำ	กระทำแล้ว	ตติโย	ที่สาม
อิทานิ	ในกาลนี้	จตุตฺโถ	ที่สี่
ปริเยสมานา	แสวงหาอยู่	อิทำ	นี้
อโห	โอ	เต	เหล่านั้น
พุทฺธา	อ.พระพุทธเจ้า ท.	พหุกา	อ.แมว ท.
อจฺฉริยคุณา	ผู้มีพระคุณน่าอัศจรรย์	พิลำ	ซึ่งปล่อง
อาคนฺตฺวา	เสด็จมาแล้ว	อิมำ	นี้
กาย	อะไร	พหุชาตกำ	ซึ่งพันพหุชาดก
นุ	หนอ	วิตฺถาเรน	โดยพิสดาร
ภิกฺขเว	ดูก่อนภิกษุ ท.	กเถตฺวา	ตรัสแล้ว
เอตรหิ	ในกาลนี้	ตทา	ในกาลนั้น
กถาย	ด้วยวาจาเป็นเครื่องกล่าว	จตุตาโร	สี่
สนฺนิสินฺนา	ผู้นั่งพร้อมกันแล้ว	มหลฺลกภิกฺขู	เป็นภิกษุแก่
อิมาย (กถาย)	(ด้วยวาจาเป็นเครื่องกล่าว) นี้	พิฬารา	อ.แมว ท.
วิปฺปฏิสาโร	อ.ความเดือดร้อน	มูสิกา	อ.นางหนู
อตฺถำ	ซึ่งเนื้อความ	มณิกาโร	ผู้กระทำซึ่งแก้วมณี
โสตุกาเมหิ	ผู้ใคร่เพื่ออันฟัง	ชาตกำ	ยังชาดก
ยาจิโต	ทูลอ้อนวอนแล้ว	สโมธาเนตฺวา	ให้ตั้งลงพร้อมแล้ว
ยตฺถ (ฐาเน)	(ในที่) ใด	เอวำ	อย่างนี้
พหุพุ	อ.แมว	อตีเต	ในกาลอันเป็นไปล่วงแล้ว
ทุติโย	ที่สอง	ทุมฺมนา	เป็นผู้มีใจอันโทษประทุษร้ายแล้ว

นาม	คำแปล	นาม	คำแปล
อาวิลจิตฺตา	เป็นผู้มีจิตขุ่นมัว	โอคาหนฺติยา	หยั่งลงอยู่
วจเนน	เพราะคำ	เอวรูโป	อันมีอย่างนี้เป็นรูป
ปสนฺนอุทกรหโท	อ.ห้วงแห่งน้ำอันใสแล้ว	อุทกณฺณโว	อ.ห้วงแห่งน้ำ
วิปฺปสนฺนจิตฺตา	เป็นผู้มีจิตผ่องใสแล้ว	สพฺพากาเรน	โดยอาการทั้งปวง
อนุสนฺธึ	ซึ่งอนุสนธิ	จตุราสีติโยชน-สหสฺสคมฺภีโร	อันลึกโดยพันแห่งโยชน์แปดสิบสี่
ฆเฏตฺวา	สืบต่อ, สืบต่อแล้ว	นีลมหาสมุทฺโท	อ.มหาสมุทรสีเขียว
ธมฺมํ	ซึ่งธรรม	หิ	จริงอยู่
เทเสนฺโต	เมื่อทรงแสดง	เหฏฺฐา	ในภายใต้
คาถํ	ซึ่งพระคาถา	จตฺตาฬีสโยชน-สหสฺสมตฺเต	อันมีพันแห่งโยชน์สี่สิบเป็นประมาณ
ยถาปิ	แม้ฉันใด	อุทกํ	อ.น้ำ
รหโท	อ.ห้วงน้ำ	มจฺเฉหิ	เพราะปลา ท.
คมฺภีโร	อันลึก	อุปริ	ในเบื้องบน
วิปฺปสนฺโต	เป็นห้วงน้ำอันใสแล้ว	ตาวตฺตเก	อันมีประมาณเพียงนั้น
อนาวิโล	เป็นห้วงน้ำไม่ขุ่นมัว	มชฺเฌ	ในท่ามกลาง
เอวํ	ฉันนั้น	จตุโยชนสหสฺสมตฺเต	อันมีพันแห่งโยชน์สี่เป็นประมาณ
ธมฺมานิ	ซึ่งธรรม ท.	นิจฺจลํ	มีความไหวออกแล้ว
สุตฺวาน	ฟังแล้ว	อยํ	นี้
ปณฺฑิตา	อ.บัณฑิต ท.	คมฺภีรรหโท	ห้วงน้ำอันลึก
ตตฺถ (คาถายํ)	(ในพระคาถา) นั้น	เทสนาธมฺมานิ	ซึ่งธรรมคือเทศนา ท.
จตุรงฺคินิยา	อันมีองค์สี่	อิทํ (อตฺถรูปํ)	(อ.อรรถรูป) นี้
เสนาย	ครั้นเมื่อเสนา	วุตฺตํ	เป็นคำอธิบายอันพระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสแล้ว

นาม	คำแปล	นาม	คำแปล
อนากุลตาย	เพราะความเป็นแห่งห้วงน้ำไม่อากูล	เอกนฺตวิปฺปสนฺนา	เป็นผู้ผ่องใสแล้วโดยส่วนเดียว
อจลตาย	เพราะความเป็นแห่งห้วงน้ำไม่หวั่นไหว	เทสนาวสาเน	ในกาลเป็นที่สุดลงแห่งเทศนา
เทสนาธมฺมํ	ซึ่งธรรมคือเทศนา	พหู (ชนา)	(อ.ชน ท.) ผู้มาก
สุตฺวา	ฟังแล้ว	โสตาปตฺติผลาทีนิ	มีโสดาปัตติผลเป็นต้น
โสตาปตฺติ-มคฺคาทิวเสน	ด้วยสามารถแห่งอริยมรรคมีโสดาปัตติมรรคเป็นต้น	(อริยผลานิ)	(อริยผล ท.)
นิรุปกฺกิเลสจิตฺตตํ	ซึ่งความเป็นแห่งบุคคลผู้มีจิตอันมีอุปกิเลสออกแล้ว	อิติ	ดังนี้แล
อาปชฺชนฺตา	ถึงทั่วอยู่	นิฏฺฐิตํ	จบแล้ว
อรหตฺตปฺปตฺตา	ผู้บรรลุแล้วซึ่งพระอรหัต		

ศัพท์กิริยาอาขยาต

อาขยาต	คำแปล	อาขยาต	คำแปล
(วุจฺจเต)	(จะกล่าว)	กริสฺสามิ	จักกระทำ
กเถสิ	ตรัสแล้ว, กล่าวแล้ว	คณฺหาตุ	จงรับเอา
อกฺโกสติ	ย่อมด่า	โปเสสฺสามิ	จักเลี้ยงดู
ปริภาสติ	ย่อมบริภาษ	กโรหิ	จงกระทำ
วิสหึสุ	อาจแล้ว	ลภติ	ย่อมได้
อคมาสิ	ได้ไปแล้ว	ปวตฺตติ	ย่อมเป็นไปทั่ว
อทาสิ	ได้ถวายแล้ว, ได้ให้แล้ว	สมุฏฺฐาเปสุ	ให้ตั้งขึ้นพร้อมแล้ว
ปุจฺฉิ	ตรัสถามแล้ว, ถามแล้ว	กรึสุ	กระทำแล้ว
(อาห)	(กราบทูลแล้ว, กล่าวแล้ว)	ลภิ	ได้แล้ว
โรทสิ	ร้องให้อยู่	(โหนฺติ)	(ย่อมเป็น)
อาโรเจสิ	กราบทูลแล้ว, กล่าวแล้ว	อตฺถ	ย่อมเป็น
คณฺหึสุ	ถือเอาแล้ว	ชายติ	ย่อมเกิด
(อตฺถิ)	(มีอยู่)	อเหสุ	ได้เป็นแล้ว
นตฺถิ	ย่อมไม่มี	(อโหสิ)	(ได้เป็นแล้ว)
ขมาเปสิ	ให้อดโทษแล้ว	(โหติ)	(ย่อมเป็น)
กเถสิ	ตรัสแล้ว, กล่าวแล้ว	วิปฺปสีทนฺติ	ย่อมผ่องใส
ปาปุณิ	บรรลุแล้ว	ขุภติ	ย่อมกระเพื่อม
ปายาสิ	ได้เสด็จดำเนินไปแล้ว	จลติ	ย่อมหวั่นไหว
คจฺฉถ	จงไป	ติฏฺฐติ	ย่อมตั้งอยู่
อาโรเจถ	จงกราบทูล	ปาปุณึสุ	บรรลุแล้ว
อมฺหิ	ย่อมเป็น		

๓. สาระในเรื่อง

[สารธรรมในเรื่อง คาถา และอรรถกถา]

ผ่องใสเพราะธรรม

“ยถาปิ รหโท คมฺภีโร วิปฺปสนฺโน อนาวิโล
เอวํ ธมฺมานิ สุตฺวาน วิปฺปสีทนฺติ ปณฺฑิตาติ.”

บัณฑิตทั้งหลายฟังธรรมแล้วย่อมผ่องใส
เสมือนห้วงน้ำใส ไม่ขุ่นมัว ฉะนั้น

ในที่อื่น พระศาสดาทรงแสดงอานิสงส์แห่งการฟังธรรม ๕ อย่าง คือ

๑. ผู้ฟังย่อมได้ฟังสิ่งที่ยังไม่เคยฟัง

๒. สิ่งใดเคยฟังแล้วยังไม่เข้าใจชัด ก็จะเข้าใจชัดขึ้น

๓. บรรเทาความสงสัยเสียได้

๔. ทำความเห็นให้ถูกต้อง

๕. จิตของผู้ฟังย่อมผ่องใส

ในมงคลสูตร พระศาสดาทรงแสดงการฟังธรรมว่าเป็นมงคลอย่างหนึ่ง ทำให้ละความชั่ว ประพฤติความดีไปจนถึงทำอาสวะให้สิ้นได้ เพราะการฟังธรรม

โดยทั่วไป จิตใจของปุถุชนคนธรรมดา มักเกลือกกลั้วอยู่ด้วยอารมณ์ต่าง ๆ อันเป็นที่ตั้งแห่งความรัก โลภ โกรธ หลง เสมือนของอันวางอยู่กลางแจ้ง ง่ายต่อการจับเกาะของฝุ่นธุลีอันปลิวมาจากทิศต่าง ๆ การฟังธรรมเสมือนการนำน้ำมาโสรจสรงให้สะอาด แม้เป็นครั้งคราวก็ยังดี เหมือนเสื้อผ้าที่ใช้สกปรกแล้วซักเสียครั้งหนึ่ง เมื่อสกปรกอีกก็ซักอีก

ดวงจิตที่เหินห่างจากธรรม เป็นดวงจิตที่เปรอะเปื้อนหมักหมมเหมือนเครื่องใช้ เสื้อผ้าที่ใช้อยู่เสมอแต่มิได้ล้างหรือซัก คนผู้มีจิตสกปรกหมักหมมเช่นนั้นย่อมสามารถทำความชั่วได

ทุกอย่าง เพราะโลภบ้าง โกรธบ้าง หลงบ้าง ยอมแลกเกียรติยศกับความปรารถนาทางกามวัตถุเล็ก ๆ น้อย ๆ ยอมเนรคุณผู้มีคุณด้วยเรื่องอันไม่ควรจะเป็น เช่นเรื่องหลงรักผู้หญิงเป็นต้น

การฟังธรรมรวมถึงการสนทนาธรรม ศึกษาธรรม อ่านหนังสือเกี่ยวกับธรรมด้วย บุคคลผู้คลุกคลีอยู่ด้วยธรรม ชอบธรรม ย่อมเป็นผู้เจริญ ส่วนผู้ชังธรรม เกลียดธรรม แหนงหน่ายจากธรรม ย่อมเสื่อม นี้คือข้อตัดสินของพระศาสดาในเรื่องใครจะเสื่อมหรือเจริญ

บางคนเสื่อมเพราะเหินห่างจากธรรมมาก่อน ต่อมาภายหลังรู้สึกตนกลับเข้ามาหาธรรม ความเจริญก็ค่อย ๆ เกิดตามขึ้นมา ความข้อนี้มีตัวอย่างอยู่มากมาย ขอให้ท่านนึกถึงประวัติบุคคลสำคัญบางคนและชีวิตของคนที่ท่านรู้จักเกี่ยวข้องอยู่ด้วย ก็จะมองเห็น

(จากหนังสือธรรมบท ทางแห่งความดี เล่ม ๒ หน้า ๘๒ เรียบเรียงโดยอาจารย์วศิน อินทสระ)

๔. อัตถโยชนา

[การแปลโดยพยัญชนะและโดยอรรถ]

เรื่องมารดาของนางกาณา

กาณมาตาวตฺถุ.

กาณมาตาวตฺถุ อ.เรื่องแห่งมารดาของนางกาณา

(**มยา** อันข้าพเจ้า **วุจฺจเต** จะกล่าว).

พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ในพระเชตวัน ทรงปรารภมารดาของนางกาณา ตรัสพระธรรมเทศนานี้ว่า **ยถาปิ รหโท คมฺภีโร** เป็นต้น.

ยถาปิ รหโท คมฺภีโรติ อิมํ ธมฺมเทสนํ สตฺถา เชตวเน วิหรนฺโต กาณมาตรํ อารพฺภ กเถสิ.

สตฺถา อ.พระศาสดา **วิหรนฺโต** เมื่อประทับอยู่ **เชตวเน** ในพระวิหารชื่อว่าเชตะวัน **อารพฺภ** ทรงปรารภ **กาณมาตรํ** ซึ่งมารดาของนางกาณา **กเถสิ** ตรัสแล้ว **อิมํ ธมฺมเทสนํ** ซึ่งพระธรรมเทศนา นี้ **ยถาปิ รหโท คมฺภีโรติ** ว่า **ยถาปิ รหโท คมฺภีโร** ดังนี้เป็นต้น.

เรื่องมาแล้วในวินัยแล.

วตฺถุ วินเย อาคตเมว.

วตฺถุ อ.เรื่อง **อาคตเมว** มาแล้วนั่นเทียว **วินเย** ในวินัย.

ก็ครั้งนั้น ในกาลเมื่อมารดาของนางกาณาทอดขนม เพื่อส่งธิดาให้เป็นผู้ไม่มีมือเปล่า ไปสู่ตระกูลผัวแล้ว ถวายแก่ภิกษุ ๔ รูป เสีย ถึง ๔ ครั้ง เมื่อพระศาสดาทรงบัญญัติสิกขาบทในเพราะเรื่องนั้น,

ตทา ปน กาณมาตรา อตุจฺฉหตฺถํ ธีตรํ ปติกุลํ เปเสตุ ปกฺเกสุ ปูเวสุ จตุกฺขตฺตุ จตุนฺนํ ภิกฺขูนํ ทินฺนกาเล สตฺถารา ตสฺมึ วตฺถุสฺมึ สิกฺขาปเท ปญฺญตฺเต

ปน ก็ **ตทา** ในกาลนั้น **สิกฺขาปเท** ครั้นเมื่อสิกขาบท **สตฺถารา** อันพระศาสดา **ปญฺญตฺเต** ทรงบัญญัติแล้ว **ตสฺมึ วตฺถุสฺมึ** ในเพราะเรื่อง นั้น กาณมาตรา **อตุจฺฉหตฺถํ ธีตรํ ปติกุลํ เปเสตุ ปกฺเกสุ ปูเวสุ (กาณมาตรา ปูวานํ) จตุกฺขตฺตุ จตุนฺนํ ภิกฺขูนํ ทินฺนกาเล** ในกาล (แห่งขนม ท. อันมารดาของนางกาณา) – ครั้นเมื่อขนม ท. อันมารดาของนางกาณา ทอดแล้ว เพื่ออันส่งไป ซึ่งธิดา ผู้มีมืออันไม่เปล่าสู่ตระกูลแห่งผัว -ถวายแล้ว แก่ภิกษุ ท. สี่ รูป สิ้นสี่ครั้ง,

เมื่อสามีของนางกาณา นำภรรยาใหม่มาแล้ว.

กาณาย สามิเกน อญฺญาย ปชาปติยา อานีตาย

อญฺญาย ปชาปติยา ครั้นเมื่อปชาบดี อื่น **สามิเกน** อันสามี **กาณาย** ของนางกาณา **อานีตาย** นำมาแล้ว,

นางกาณาได้ฟังเรื่องนั้นจึงด่าบริภาษพวกภิกษุซึ่งตนได้เห็นแล้วและเห็นแล้วว่า “การครองเรือนของเรา อันภิกษุเหล่านี้ ให้ฉิบหายแล้ว.”

กาณา ตํ ปวตฺตึ สุตฺวา “อิเมหิ เม ฆราวาโส นาสิโตติ ทิฏฺฐทิฏฺเฐ ภิกฺขู อกฺโกสติ ปริภาสติ.

กาณา อ.นางกาณา **สุตฺวา** ฟังแล้ว **ตํ ปวตฺตึ** ซึ่งเรื่องอันเป็นไปทั่ว นั้น **อกฺโกสติ** ย่อมด่า **ปริภาสติ** ย่อมบริภาษ **ภิกฺขู** ซึ่งภิกษุ ท. **(อตฺตนา) ทิฏฺฐทิฏฺเฐ** ผู้- (อันตน) ทั้งเห็นแล้วทั้งเห็นแล้ว **อิติ** ว่า **ฆราวาโส** อ.การอยู่ครองซึ่งเรือน **เม** ของเรา **อิเมหิ (ภิกฺขูหิ)** (อันภิกษุ ท.) เหล่านี้ **นาสิโต** ให้ฉิบหายแล้ว **อิติ** ดังนี้.

ภิกษุทั้งหลาย ไม่อาจเดินไป สู่ถนนนั้นได้.

ภิกฺขู ตํ วีถึ ปฏิปชฺชิตุ น วิสหึสุ.

ภิกฺขู อ.ภิกษุ ท. **น วิสหึสุ** ไม่อาจแล้ว **ปฏิปชฺชิตุ** เพื่ออันดำเนินไป **ตํ วีถึ** สู่ถนน นั้น.

พระศาสดาทรงทราบเรื่องนั้นแล้ว จึงได้เสด็จไปในที่นั้น.

สตฺถา ตํ ปวตฺตึ ญตฺวา ตตฺถ อคมาสิ.

สตฺถา อ.พระศาสดา **ญตฺวา** ทรงทราบแล้ว **ตํ ปวตฺตึ** ซึ่งเรื่องอันเป็นไปทั่ว นั้น **อคมาสิ** ได้เสด็จไปแล้ว **ตตฺถ (ฐาเน)** (ในที่) นั้น.

มารดาของนางกาณา ถวายบังคมพระศาสดาแล้ว นิมนต์ให้ประทับนั่งบนอาสนะที่ตกแต่งไว้ ได้ถวายข้าวยาคูและของควรเคี้ยวแล้ว;

กาณมาตา สตฺถารํ วนฺทิตฺวา ปญฺญตฺตาสเน นิสีทาเปตฺวา ยาคุขชฺชก อทาสิ.

กาณมาตา อ.มารดาของนางกาณา **วนฺทิตฺวา** ถวายบังคมแล้ว **สตฺถารํ** ซึ่งพระศาสดา (**สตฺถารํ** ยังพระศาสดา) **นิสีทาเปตฺวา** ให้ประทับนั่งแล้ว **(อตฺตนา) ปญฺญตฺตาสเน** บนอาสนะ (อันตน) ปูลาดแล้ว **อทาสิ** ได้ถวายแล้ว **ยาคุขชฺชกํ** ซึ่งข้าวต้มและวัตถุอันบุคคลพึงเคี้ยว.

พระศาสดา เสวยพระกระยาหารเช้าแล้ว ตรัสถามว่า “กาณาไปไหน ?”

สตฺถา กตปาตราโส “กหํ กาณาติ ปุจฺฉิ.

สตฺถา อ.พระศาสดา **กตปาตราโส** ผู้มีอาหารอันบุคคลพึงกินในเวลาเช้าอันทรงกระทำแล้ว **ปุจฺฉิ** ตรัสถามแล้ว **อิติ** ว่า **กาณา** อ.นางกาณา (**คตา** ไปแล้ว) **กหํ (ฐาเน)** (ณ ที่) ไหน **อิติ** ดังนี้.

กาณมารดา. พระเจ้าข้า นางเห็นพระองค์แล้ว เป็นผู้เก้อ ยืนร้องไห้อยู่.

“เอสา ภนฺเต ตุมฺเห ทิสฺวา มงฺกุภูตา โรทนฺตี ฐิตาติ.

(**กาณมาตา** อ.มารดาของนางกาณา **อาห** กราบทูลแล้ว) **อิติ** ว่า **ภนฺเต** ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ **เอสา (กาณา)** (อ.นางกาณา) นั่น **ทิสฺวา** เห็นแล้ว **ตุมฺเห** ซึ่งพระองค์ **มงฺกุภูตา** เป็นผู้เก้อเป็นแล้ว (**หุตฺวา** เป็น) **โรทนฺตี ฐิตา** ยืน- ร้องไห้อยู่ -แล้ว **อิติ** ดังนี้.

พระศาสดา. เพราะเหตุอะไรเล่า ?

“กึการณาติ.

(**สตฺถา** อ.พระศาสดา **ปุจฺฉิ** ตรัสถามแล้ว) **อิติ** ว่า (**เอสา กาณา** อ.นางกาณา นั่น **ทิสฺวา** เห็นแล้ว **มํ** ซึ่งเรา **มงฺกุภูตา** เป็นผู้เก้อเป็นแล้ว **หุตฺวา** เป็น **โรทนฺตี ฐิตา** ยืน- ร้องไห้อยู่ -แล้ว) **กึการณา** เพราะเหตุอะไร **อิติ** ดังนี้.

กาณมารดา. นางด่าบริภาษพวกภิกษุ; เพราะฉะนั้น นางเห็นพระองค์แล้วจึงเป็นผู้เก้อยืนร้องไห้อยู่ พระเจ้าข้า.

“เอสา ภนฺเต ภิกฺขู อกฺโกสติ ปริภาสติ ตสฺมา ตุมฺเห ทิสฺวา มงฺกุ หุตฺวา โรทมานา ฐิตาติ.

(**กาณมาตา** อ.มารดาของนางกาณา **อาห** กราบทูลแล้ว) **อิติ** ว่า **ภนฺเต** ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ (**กาณา** อ.นางกาณา) **เอสา** นั่น **อกฺโกสติ** ย่อมด่า **ปริภาสติ** ย่อมบริภาษ **ภิกฺขู** ซึ่งภิกษุ ท., **ตสฺมา** เพราะเหตุนั้น (**เอสา กาณา** อ.นางกาณานั่น) **ทิสฺวา** เห็นแล้ว **ตุมฺเห** ซึ่งพระองค์ **มงฺกุ** เป็นผู้เก้อ **หุตฺวา** เป็น **โรทมานา ฐิตา** ยืน- ร้องไห้อยู่ -แล้ว **อิติ** ดังนี้.

ลำดับนั้น พระศาสดาทรงรับสั่งให้เรียกนางกาณามาแล้ว ตรัสถามว่า “กาณา เจ้าเห็นเราแล้ว จึงเก้อเขิน แอบร้องไห้ ทำไม ?”

อถ นำ สตฺถา ปกฺโกสาเปตฺวา “กาเณ กสฺมา มำ ทิสฺวา มงฺกุภูตา นิลียิตฺวา โรทสีติ.

อถ ครั้งนั้น **สตฺถา** อ.พระศาสดา (**กาณมาตรำ** ทรงยังมารดาของนางกาณา) **ปกฺโกสาเปตฺวา** ให้เรียกมาแล้ว **ตำ (กาณึ)** (ซึ่งนางกาณา) นั้น (**ปุจฺฉิ** ตรัสถามแล้ว) **อิติ** ว่า **กาเณ** ดูก่อนกาณา (**ตฺวำ** อ.เธอ) **ทิสฺวา** เห็นแล้ว **มำ** ซึ่งเรา **มงฺกุภูตา** เป็นผู้เก้อเป็นแล้ว (**หุตฺวา** เป็น) **นีลียิตฺวา** แอบแล้ว **โรทสิ** ร้องไห้อยู่ **กสฺมา** เพราะเหตุไร **อิติ** ดังนี้.

ครั้งนั้น มารดาของนาง กราบทูลกิริยา ที่นางกระทำแล้ว (ให้ทรงทราบ).

อถสฺสา มาตา ตาย กตกิริยำ อาโรเจสิ.

อถ ครั้งนั้น **มาตา** อ.มารดา **อสฺสา (กาณาย)** (ของนางกาณา) นั้น **อาโรเจสิ** กราบทูลแล้ว **ตาย (กาณาย) กตกิริยำ** ซึ่งกิริยา- (อันนางกาณา) นั้น -กระทำแล้ว.

ทีนั้น พระศาสดาตรัสกะมารดาของนางกาณาว่า “กาณมารดา ก็สาวกทั้งหลายของเรา ถือเอาสิ่งที่เธอให้แล้ว หรือว่าที่ยังมิได้ให้เล่า ?”

อถ นำ สตฺถา อาห “กึ ปน กาณมาเต มม สาวกา ตยา ทินฺนกำ คณฺหึสุ อทินฺนกนฺติ.

อถ ครั้งนั้น **สตฺถา** อ.พระศาสดา **อาห** ตรัสแล้ว **นำ (กาณมาตรำ)** (กะมารดาของนางกาณา) นั้น **อิติ** ว่า **กาณมาเต** ดูก่อนมารดาของนางกาณา **ปน** ก็ **สาวกา** อ.สาวก ท. **มม** ของเรา **คณฺหึสุ** ถือเอาแล้ว (**วตฺถุ** ซึ่งวัตถุ) **ตยา ทินฺนกำ** อัน- อันเธอ -ถวายแล้ว **กึ** หรือ (**อุทาหุ** หรือว่า **สาวกา** อ.สาวก ท. **มม** ของเรา **คณฺหึสุ** ถือเอาแล้ว **วตฺถุ** ซึ่งวัตถุ) **(ตยา) อทินฺนกำ** อัน- (อันเธอ) -ไม่ถวายแล้ว **อิติ** ดังนี้.

กาณมารดา. ถือเอาสิ่ง ที่หม่อมฉัน ถวายแล้ว พระเจ้าข้า.

“ทินฺนกำ ภนฺเตติ.

(**กาณมาตา** อ.มารดาของนางกาณา **อาห** กราบทูลแล้ว) **อิติ** ว่า **ภนฺเต** ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ (**สาวกา** อ.สาวก ท. **ตุมฺหากำ** ของพระองค์ **คเหตฺวา** ถือเอาแล้ว **วตฺถุ** ซึ่งวัตถุ **(มยา) ทินฺนกำ** อัน- (อันหม่อมฉัน) -ถวายแล้ว **อิติ** ดังนี้.

พระศาสดา. ถ้าสาวกของเราเที่ยวบิณฑบาต ถึงประตูเรือนของเธอแล้ว ถือเอาสิ่งของที่เธอให้แล้ว, จะมีโทษอะไรแก่สาวกเหล่านั้นเล่า ?

“สเจ มม สาวกา ปิณฺฑาย จรนฺตา ตว เคหทฺวาร ปตฺตา ตยา ทินฺนก คณฺหึสุ, โก เตสำ โทโสติ.

(**สตฺถา** อ.พระศาสดา **อาห** ตรัสแล้ว) **อิติ** ว่า **สเจ** ถ้าว่า **สาวกา** อ.สาวก ท. **มม** ของเรา **จรนฺตา** เที่ยวไปอยู่ **ปิณฺฑาย** เพื่อก้อนข้าว **ปตฺตา** ถึงแล้ว **เคหทฺวารำ** ซึ่งประตูแห่งเรือน **ตว** ของเธอ **คณฺหึสุ** ถือเอาแล้ว (**วตฺถุ** ซึ่งวัตถุ) **ตยา ทินฺนกำ** อัน- อันเธอ -ถวายแล้ว ไซร้, **โทโส** อ.โทษ **โก** อะไร (**อตฺถิ** มีอยู่) **เตสำ (สากานำ)** (แก่สาวก ท.) เหล่านั้น **อิติ** ดังนี้.

กาณมารดา. โทษของพระผู้เป็นเจ้าไม่มี พระเจ้าข้า, โทษของนางนี่เท่านั้น มีอยู่.

“นตฺถิ ภนฺเต อยฺยานำ โทโส เอติสฺสา เอว โทโสติ.

(**กาณมาตา** อ.มารดาของนางกาณา **อาห** กราบทูลแล้ว) **อิติ** ว่า **ภนฺเต** ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ **โทโส** อ.โทษ **อยฺยานำ** ของพระผู้เป็นเจ้า ท. **นตฺถิ** ย่อมไม่มี, **โทโส** อ.โทษ (**อตฺถิ** มีอยู่) **เอติสฺสา เอว (กาณาย)** (แก่นางกาณา) นั่น นั่นเทียว **อิติ** ดังนี้.

พระศาสดา ตรัสถาม กะนางกาณาว่า

สตฺถา กาณมาห **"กาเณ มยฺหํ ฯเปฯ สาวกานํ โทโสติ.**

สตฺถา อ.พระศาสดา **อาห** ตรัสแล้ว **กาณํ** กะนางกาณา **อิติ** ว่า

"กาณา ได้ยินว่า สาวกของเรา เที่ยวบิณฑบาต มาถึงประตูเรือนนี้แล้ว,

*** "กาเณ มยฺหํ กิร สาวกา ปิณฺฑาย จรมานา อิมํ เคหทฺวารํ อาคตา,**

กาเณ ดูก่อนกาณา **กิร** ได้ยินว่า **สาวกา** อ.สาวก ท. **มยฺหํ** ของเรา **จรมานา** เที่ยวไปอยู่ **ปิณฺฑาย** เพื่อก้อนข้าว **อาคตา** มาแล้ว **อิมํ เคหทฺวารํ** สู่ประตูแห่งเรือน นี้,

เมื่อเป็นเช่นนี้ มารดา ของเจ้า ได้ถวายขนมแก่สาวกเหล่านั้น,

อถ เนสํ ตว มาตรา ปูวา ทินฺนา,

อถ (**ภาเว** ครั้นเมื่อความเป็น) อย่างนั้น (**สนฺเต** มีอยู่), **ปูวา** อ.ขนม ท. **มาตรา** อันมารดา **ตว** ของเธอ **ทินฺนา** ถวายแล้ว **เนสํ (สากานํ)** (แก่สาวก ท.) เหล่านั้น,

ในเรื่องนี้ ชื่อว่าโทษอะไร จักมีแก่พวกสาวกทั้งหลาย ของเราเล่า ?

โก นาเมตฺถ มม สาวกานํ โทโสติ.*

โทโส อ.โทษ **โก นาม** ชื่ออะไร (**อตฺถิ** มีอยู่) **สาวกานํ** แก่สาวก ท. **มม** ของเรา **เอตฺถ (การเณ)** (ในเพราะเหตุ) นี้ **อิติ** ดังนี้ .

นางกาณา. โทษของพระผู้เป็นเจ้า ไม่มี พระเจ้าข้า, หม่อมฉัน เท่านั้น มีโทษ.

"นตฺถิ ภนฺเต อยฺยานํ โทโส มยฺหเมว โทโสติ.

(**กาณา** อ.นางกาณา **อาห** กราบทูลแล้ว) **อิติ** ว่า **ภนฺเต** ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ **โทโส** อ.โทษ **อยฺยานํ** ของพระผู้เป็นเจ้า ท. **นตฺถิ** ย่อมไม่มี, **โทโส** อ.โทษ (**อตฺถิ** มีอยู่) **มยฺหเมว** แก่หม่อมฉันนั่นเทียว **อิติ** ดังนี้.

นางถวายบังคมพระศาสดา ให้ทรงอดโทษแล้ว.

สา สตฺถารำ วนฺทิตฺวา ขมาเปสิ.

สา (กาณา) (อ.นางกาณา) นั้น **วนฺทิตฺวา** ถวายบังคมแล้ว **สตฺถารำ** ซึ่งพระศาสดา (**สตฺถารำ** ยังพระศาสดา) **ขมาเปสิ** ให้ทรงอดโทษแล้ว.

ครั้งนั้น พระศาสดาได้ตรัสอนุปุพพีกถาแก่นาง,

อถสฺสา สตฺถา อนุปุพฺพีกถำ กเถสิ.

อถ ครั้งนั้น **สตฺถา** อ.พระศาสดา **กเถสิ** ตรัสแล้ว **อนุปุพฺพีกถำ** ซึ่งวาจาเป็นเครื่องกล่าวโดยลำดับ **อสฺสา (กาณาย)** (แก่นางกาณา) นั้น.

นาง บรรลุโสดาปัตติผลแล้ว.

สา โสตาปตฺติผลำ ปาปุณิ.

สา (กาณา) (อ.นางกาณา) นั้น **ปาปุณิ** บรรลุแล้ว **โสตาปตฺติผลำ** ซึ่งโสดาปัตติผล.

พระศาสดา เสด็จลุกจากอาสนะแล้ว เมื่อจะเสด็จไปสู่วิหาร ได้เสด็จไปทางพระลานหลวง.

สตฺถา อุฏฺฐายาสนา วิหารำ คจฺฉนฺโต ราชงฺคเณน ปายาสิ.

สตฺถา อ.พระศาสดา **อุฏฺฐาย** เสด็จลุกขึ้นแล้ว **อาสนา** จากอาสนะ **คจฺฉนฺโต** เสด็จไปอยู่ **วิหารำ** สู่วิหาร **ปายาสิ** ได้เสด็จดำเนินไปแล้ว **ราชงฺคเณน** โดยเนินแห่งพระราชา.

พระราชา ทอดพระเนตรเห็นแล้ว ตรัสถามว่า “พนาย นั่นดูเหมือนพระศาสดา.”

ราชา ทิสฺวา “สตฺถา วิย ภเณติ ปุจฺฉิตฺวา...

ราชา อ.พระราชา **ทิสฺวา** ทอดพระเนตรเห็นแล้ว **ปุจฺฉิตฺวา** ตรัสถามแล้ว **อิติ** ว่า **ภเณ** แน่ะพนาย (**เอโส สมโณ** อ.พระสมณะ นั่น) **สตฺถา วิย** ราวกะ อ.พระศาสดา **อิติ** ดังนี้,

เมื่อราชบุรุษ กราบทูลว่า “ถูกแล้ว พระเจ้าข้า” ดังนี้แล้ว จึงส่งไป ด้วยพระดำรัสว่า “จงไป จงกราบทูลความที่เราจะมาถวายบังคม”

“อาม เทวาติ วุตฺเต, “คจฺฉถ, มม อาคนฺตฺวา วนฺทนภาวํ อาโรเจถาติ เปเสตฺวา...

(**วจเน** ครั้นเมื่อคำ) **อิติ** ว่า **เทว** ข้าแต่พระองค์ผู้สมมติเทพ **อาม** พระเจ้าข้า (**เอวํ** อ.อย่างนั้น) **อิติ** ดังนี้ (**ราชปุริเสหิ** อันราชบุรุษ ท.) **วุตฺเต** กราบทูลแล้ว, **เปเสตฺวา** ทรงส่งไปแล้ว (**วจเนน** ด้วยพระดำรัส) **อิติ** ว่า (**ตุมฺเห** อ.ท่าน ท.) **คจฺฉถ** จงไป, (**ตุมฺเห** อ.ท่าน ท.) **อาโรเจถ** จงกราบทูล **มม อาคนฺตฺวา วนฺทนภาวํ** ซึ่งความเป็นคืออัน- มาแล้ว -จึงถวายบังคม แห่งเรา **อิติ** ดังนี้

ได้เข้าไปเฝ้าพระศาสดา ซึ่งประทับยืนอยู่ ณ พระลานหลวง ถวายบังคมด้วยเบญจางค-ประดิษฐ์แล้ว ทูลถามว่า “พระองค์เสด็จไปไหน ? พระเจ้าข้า.”

ราชงฺคเณ ฐิตํ สตฺถารํ อุปสงฺกมิตฺวา ปญฺจปติฏฺฐิเตน วนฺทิตฺวา “ภนฺเต กหํ คจฺฉถาติ ปุจฺฉิ.

อุปสงฺกมิตฺวา เสด็จเข้าไปเฝ้าแล้ว **สตฺถารํ** ซึ่งพระศาสดา **ราชงฺคเณ ฐิตํ** ผู้ประทับยืนอยู่แล้ว ที่เนินแห่งพระราชา **วนฺทิตฺวา** ถวายบังคมแล้ว **ปญฺจปติฏฺฐิเตน** ด้วยอันตั้งไว้เฉพาะแห่งองค์ห้า **ปุจฺฉิ** ทูลถามแล้ว **อิติ** ว่า **ภนฺเต** ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ (**ตุมฺเห** อ.พระองค์) **คจฺฉถ** ย่อมเสด็จไป **กหํ (ฐาเน)** (ณ ที่) ไหน **อิติ** ดังนี้.

พระศาสดา. มหาบพิตร อาตมภาพ จะไปสู่เรือนมารดาของนางกาณา.

“กาณมาตาย เคหํ มหาราชาติ.

(**สตฺถา** อ.พระศาสดา **อาห** ตรัสแล้ว) **อิติ** ว่า **มหาราช** ดูก่อนมหาบพิตร (**อหํ** อ.อาตมภาพ **คจฺฉามิ** ย่อมไป) **เคหํ** สู่เรือน **กาณมาตาย** ของมารดาของนางกาณา **อิติ** ดังนี้.

พระราชา. เพราะเหตุอะไร ? พระองค์จึงเสด็จไป พระเจ้าข้า.

“กึการณา ภนฺเตติ.

(**ราชา** อ.พระราชา **ปุจฺฉิ** ทูลถามแล้ว) **อิติ** ว่า **ภนฺเต** ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ (**ตุมฺเห** อ.พระองค์ **คจฺฉถ** ย่อมเสด็จไป **เคหํ** สู่เรือน **กาณมาตาย** ของมารดาของนางกาณา) **กึการณา** เพราะเหตุอะไร **อิติ** ดังนี้.

พระศาสดา. ได้ข่าวว่า นางกาณา ด่า บริภาษภิกษุ, อาตมภาพไป เพราะเหตุนั้น.

“กาณา กิร ภิกฺขู อกฺโกสติ ปริภาสติ ตำการณา คโตมฺหีติ.

(**สตฺถา** อ.พระศาสดา **อาห** ตรัสแล้ว) **อิติ** ว่า **กิร** ได้ยินว่า **กาณา** อ.นางกาณา **อกฺโกสติ** ย่อมด่า **ปริภาสติ** ย่อมบริภาษ **ภิกฺขู** ซึ่งภิกษุ ท., (**อหำ** อ.อาตมภาพ) **คโต** เป็นผู้ไปแล้ว **ตำการณา** เพราะเหตุนั้น **อมฺหิ** ย่อมเป็น **อิติ** ดังนี้.

พระราชา. ก็พระองค์ ทรงทำความที่นางไม่ด่าแล้วหรือ ? พระเจ้าข้า.

“กึ ปน โว ภนฺเต ตสฺสา อนกฺโกสนภาโว กโตติ.

(**ราชา** อ.พระราชา **ปุจฺฉิ** ทูลถามแล้ว) **อิติ** ว่า **ภนฺเต** ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ **ปน** ก็ **อนกฺโกสนภาโว** อ.ความเป็นคืออันไม่ด่า **ตสฺสา (กาณาย)** (แห่งนางกาณา) นั้น **โว** อันพระองค์ **กโต** ทรงกระทำแล้ว **กึ** หรือ **อิติ** ดังนี้.

พระศาสดา. ถวายพระพร มหาบพิตร อาตมภาพ ทำนางมิให้เป็นผู้ด่าภิกษุแล้ว และให้เป็นเจ้าของทรัพย์อันเป็นโลกุตระแล้ว.

“อาม มหาราช ภิกฺขูนญฺจ เม อนกฺโกสิกา กตา โลกุตฺตรกุฏุมฺพสามินี จาติ.

(**สตฺถา** อ.พระศาสดา **อาห** ตรัสแล้ว) **อิติ** ว่า **มหาราช** ดูก่อนมหาบพิตร **อาม** ขอถวายพระพร (**กาณา** อ.นางกาณา) **เม** อันอาตมภาพ **กตา** กระทำแล้ว **ภิกฺขูนำ อนกฺโกสิกา จ** ให้เป็นผู้ไม่ด่าซึ่งภิกษุ ท. ด้วย **โลกุตฺตรกุฏุมฺพสามินี จ** ให้เป็นเจ้าของแห่งขุมทรัพย์อันเป็นโลกุตระ ด้วย **อิติ** ดังนี้.

พระราชาทูลว่า “พระองค์ทรงทำนางให้เป็นเจ้าของทรัพย์ที่เป็นโลกุตระแล้ว ก็ช่างเถิด พระเจ้าข้า, ส่วนหม่อมฉันจักทำให้นางเป็นเจ้าของทรัพย์ที่เป็นโลกิยะ” ดังนี้แล้ว

“โหตุ ภนฺเต ตุมฺเหหิ สา โลกุตฺตกุฏุมฺพสามินี กตา, อหำ ปน ตำ โลกิยกุฏุมฺพสามินึ กริสฺสามีติ วตฺวา...

(**ราชา** อ.พระราชา) **วตฺวา** กราบทูลแล้ว **อิติ** ว่า **ภนฺเต** ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ **สา (กาณา)** (อ.นางกาณา) นั้น **ตุมฺเหหิ โลกุตฺตรกุฏุมฺพสามินี กตา** เป็นผู้- อันพระองค์ -ทรงกระทำแล้ว ให้เป็นเจ้าของแห่งขุมทรัพย์อันเป็นโลกุตระ **โหตุ** จงยกไว้, **ปน** ส่วนว่า **อหำ** อ.หม่อมฉัน **กริสฺสามิ** จักกระทำ **ตำ (กาณำ)** (ซึ่งนางกาณา) นั้น **โลกิยกุฏุมฺพสามินึ** ให้เป็นเจ้าของแห่งขุมทรัพย์อันเป็นโลกิยะ **อิติ** ดังนี้

ถวายบังคมพระศาสดา เสด็จกลับแล้ว ทรงส่งยานใหญ่ที่ปกปิดไป รับสั่งให้เรียกนางกาณามาแล้ว ประดับด้วยเครื่องอาภรณ์ทุกอย่าง ทรงตั้งไว้ในตำแหน่งพระธิดาผู้ใหญ่แล้ว

สตฺถารํ วนฺทิตฺวา ปฏินิวตฺโต ปฏิจฺฉนฺนมหาโยคฺคํ ปหิณิตฺวา กาณึ ปกฺโกสาเปตฺวา สพฺพาภรเณหิ อลงฺกริตฺวา เชฏฺฐธีตุฏฺฐาเน ฐเปตฺวา...

วนฺทิตฺวา ถวายบังคมแล้ว **สตฺถารํ** ซึ่งพระศาสดา **ปฏินิวตฺโต** เสด็จกลับเฉพาะแล้ว **ปหิณิตฺวา** ทรงส่งไปแล้ว **ปฏิจฺฉนฺนมหาโยคฺคํ** ซึ่งยานใหญ่อันปัจจัยปกปิดแล้ว (**ปุคฺคลํ** ทรงยังบุคคล) **ปกฺโกสาเปตฺวา** ให้เรียกมาแล้ว **กาณึ** ซึ่งนางกาณา **อลงฺกริตฺวา** ทรงประดับแล้ว **สพฺพาภรเณหิ** ด้วยเครื่องอาภรณ์ทั้งปวง ท. **ฐเปตฺวา** ทรงตั้งไว้แล้ว **เชฏฺฐธีตุฏฺฐาเน** ในตำแหน่งแห่งพระธิดาผู้เจริญที่สุด

ตรัสว่า “ผู้ใดสามารถเลี้ยงดูธิดาของเราได้; ผู้นั้นจงรับเอานางไป.”

“โย มม ธีตรํ โปเสตุ สมตฺโถ โส นํ คณฺหาตูติ อาห.

อาห ตรัสแล้ว **อิติ** ว่า **โย (ปุคฺคโล)** (อ.บุคคล) ใด **สมตฺโถ** เป็นผู้สามารถ **โปเสตุ** เพื่ออันเลี้ยงดู **ธีตรํ** ซึ่งธิดา **มม** ของเรา (**โหติ** ย่อมเป็น), **โส (ปุคฺคโล)** (อ.บุคคล) นั้น **คณฺหาตุ** จงรับเอา (**ธีตรํ** ซึ่งธิดา **มม** ของเรา) **นํ** นั้น **อิติ** ดังนี้.

ครั้งนั้น มหาอำมาตย์ผู้สำเร็จราชกิจทุกอย่างคนหนึ่ง กราบทูลว่า “ข้าพระองค์จักเลี้ยงดูพระธิดาของฝ่าพระบาท” ดังนี้

อเถโก สพฺพตฺถกมหามตฺโต “อหํ เทวสฺส ธีตรํ โปเสสฺสามีติ...

อถ ครั้งนั้น **เอโก สพฺพตฺถกมหามตฺโต** อ.มหาอำมาตย์ผู้ยังประโยชน์ทั้งปวงให้สำเร็จ คนหนึ่ง (**วตฺวา** กราบทูลแล้ว) **อิติ** ว่า **อหํ** อ.ข้าพระองค์ **โปเสสฺสามิ** จักเลี้ยงดู **ธีตรํ** ซึ่งพระธิดา **เทวสฺส** ของพระองค์ผู้สมมติเทพ **อิติ** ดังนี้

นำนางไปยังเรือนของตน มอบความเป็นใหญ่ทุกอย่างให้แล้ว กล่าวว่า “เจ้าจงทำบุญตามชอบใจเถิด.”

ตํ อตฺตโน เคหํ เนตฺวา สพฺพํ อิสฺสริยํ ปฏิจฺฉาเปตฺวา “ยถารุจึ ปุญฺญานิ กโรหีติ อาห.

เนตฺวา นำไปแล้ว **ตํ (กาณึ)** (ซึ่งนางกาณา) นั้น **เคหํ** สู่เรือน **อตฺตโน** ของตน (**กาณึ** ยังนางกาณา) **ปฏิจฺฉาเปตฺวา** ให้รับเฉพาะแล้ว **สพฺพํ อิสฺสริยํ** ซึ่งความเป็นใหญ่ ทั้งปวง **อาห** กล่าวแล้ว **อิติ** ว่า (**ตฺวํ** อ.เธอ) **กโรหิ** จงกระทำ **ปุญฺญานิ** ซึ่งบุญ ท. **ยถารุจึ** ตามความชอบใจ **อิติ** ดังนี้.

จำเดิมแต่วันนั้นมา นางกาณาตั้งบุรุษไว้ที่ประตูทั้ง ๔ ก็ยังไม่ได้ภิกษุและภิกษุณีที่ตนพึงบำรุง.

ตโต ปฏฺฐาย กาณา จตูสุ ทฺวาเรสุ ปุริเส ฐเปตฺวา อตฺตนา อุปฏฺฐาตพฺเพ ภิกฺขู จ ภิกฺขุนิโย จ น ลภติ.

กาณา อ.นางกาณา **ฐเปตฺวา** ตั้งไว้แล้ว **ปุริเส** ซึ่งบุรุษ ท. **จตูสุ ทฺวาเรสุ** ที่ประตู ท. สี่ **น ลภติ** ย่อมไม่ได้ **ภิกฺขู จ** ซึ่งภิกษุ ท. ด้วย **ภิกฺขุนิโย จ** ซึ่งภิกษุณี ท. ด้วย **อตฺตนา อุปฏฺฐาตพฺเพ** ผู้- อันตน -พึงบำรุง **ปฏฺฐาย** จำเดิม **ตโต (กาลโต)** (แต่กาล) นั้น.

ของควรเคี้ยวและของควรบริโภค ที่นางกาณาตระเตรียมตั้งไว้ ที่ประตูเรือน ย่อมเป็นเหมือนห้วงน้ำใหญ่.

กาณาย เคหทฺวาเร ปฏิยาเทตฺวา ฐปิตํ ขาทนียโภชนียํ มโหฆ วิย ปวตฺตติ.

ขาทนียโภชนียํ อ.วัตถุอันบุคคลพึงเคี้ยวและวัตถุอันบุคคลพึงบริโภค **กาณาย เคหทฺวาเร ปฏิยาเทตฺวา ฐปิตํ** อัน- อันนางกาณา จัดแจงแล้ว -ตั้งไว้แล้ว ที่ประตูแห่งเรือน **ปวตฺตติ** ย่อมเป็นไปทั่ว **มโหฆ วิย** ราวกะ อ.ห้วงน้ำใหญ่.

พวกภิกษุสนทนากันในโรงธรรมว่า

ธมฺมสภายํ กถํ สมุฏฺฐาเปสุ* *“ปุพฺเพ อาวุโส ฯเปฯ อจฺฉริยคุณาติ.”* *

ภิกฺขู อ.ภิกษุ ท. **กถํ** ยังวาจาเป็นเครื่องกล่าว **อิติ** ว่า *“ปุพฺเพ อาวุโส ฯเปฯ อจฺฉริยคุณา”* **อิติ** ดังนี้ **สมุฏฺฐาเปสุ** ให้ตั้งขึ้นพร้อมแล้ว **ธมฺมสภายํ** ในโรงเป็นที่กล่าวกับเป็นที่แสดงซึ่งธรรม.

“ผู้มีอายุ ในกาลก่อน พระเถระแก่ ๔ รูป ทำความเดือดร้อน ให้แก่นางกาณา,

*** “ปุพฺเพ อาวุโส จตฺตาโร มหลฺลกตฺเถรา กาณาย วิปฺปฏิสารํ กรึสุ,**

อาวุโส ดูก่อนท่านผู้มีอายุ **ปุพฺเพ** ในกาลก่อน **จตฺตาโร มหลฺลกตฺเถรา** อ.พระเถระผู้แก่ ท. สี่ **กรึสุ** กระทำแล้ว **วิปฺปฏิสารํ** ซึ่งความเดือดร้อน **กาณาย** แก่นางกาณา,

นาง แม้เป็นผู้เดือดร้อน อย่างนั้น อาศัยพระศาสดา ได้ความถึงพร้อม ด้วยศรัทธาแล้ว,

สา เอวं วิปฺปฏิสารินี หุตฺวาปิ สตฺถารं อาคมฺม สทฺธาสมฺปทํ ลภิ,

สา (กาณา) (อ.นางกาณา) นั้น **วิปฺปฏิสารินี** เป็นผู้มีความเดือนร้อน **เอวं** อย่างนี้ **หุตฺวาปิ** แม้เป็น **อาคมฺม** อาศัยแล้ว **สตฺถารं** ซึ่งพระศาสดา **ลภิ** ได้แล้ว **สทฺธาสมฺปทำ** ซึ่งความถึงพร้อมแห่งศรัทธา,

พระศาสดาได้ทรงทำประตูเรือนของนาง ให้เป็นสถานที่ควรเข้าไปของภิกษุอีก,

สตฺถารา ปุน ตสฺสา เคหทฺวารํ ภิกฺขูนํ อุปสงฺกมนารหำ กตำ,

เคหทฺวารำ อ.ประตูแห่งเรือน **ตสฺสา (กาณาย)** (ของนางกาณา) นั้น **สตฺถารา** อันพระศาสดา **กตำ** ทรงกระทำแล้ว **อุปสงฺกมนารหำ** ให้เป็นที่ควรแก่การเข้าไป **ภิกฺขูนำ** แห่งภิกษุ ท. **ปุน** อีก,

บัดนี้ นาง แม้แสวงหาภิกษุหรือภิกษุณีทั้งหลาย ที่ตนจะพึงบำรุง ก็ยังไม่ได้,

อิทานิ อุปฏฺฐาตพฺเพ ภิกฺขู วา ภิกฺขุนิโย วา ปริเยสมานาปิ น ลภติ,

อิทานิ ในกาลนี้ (**สา กาณา** อ.นางกาณา นั้น) **ปริเยสมานาปิ** แม้แสวงหาอยู่ **ภิกฺขู วา** ซึ่งภิกษุ ท. หรือ **ภิกฺขุนิโย วา** หรือว่า ซึ่งภิกษุณี ท. **(อตฺตนา) อุปฏฺฐาตพฺเพ** ผู้- (อันตน) -พึงบำรุง **น ลภติ** ย่อมไม่ได้,

โอ ธรรมดา พระพุทธเจ้าทั้งหลาย มีคุณน่าอัศจรรย์จริง.”

อโห พุทฺธา นาม อจฺฉริยคุณาติ. *

อโห โอ **พุทฺธา นาม** ชื่อ อ.พระพุทธเจ้า ท. **อจฺฉริยคุณา** เป็นผู้มีพระคุณน่าอัศจรรย์ (**โหนฺติ** ย่อมเป็น).

พระศาสดา เสด็จมาแล้ว ตรัสถามว่า “ภิกษุทั้งหลาย บัดนี้ พวกเธอ นั่งประชุมกัน ด้วยกถา อะไรหนอ ?”

สตฺถา อาคนฺตฺวา “กาย นุตฺถ ภิกฺขเว เอตรหิ กถาย สนฺนิสินฺนาติ ปุจฺฉิตฺวา...

สตฺถา อ.พระศาสดา **อาคนฺตฺวา** เสด็จมาแล้ว **ปุจฺฉิตฺวา** ตรัสถามแล้ว **อิติ** ว่า **ภิกฺขเว** ดูก่อนภิกษุ ท. (**ตุมฺเห** อ.เธอ ท.) **สนฺนิสินฺนา** เป็นผู้นั่งพร้อมกันแล้ว **กถาย** ด้วยวาจาเป็นเครื่องกล่าว **กาย นุ** อะไรหนอ **อตฺถ** ย่อมมี **เอตรหิ** ในกาลนี้ **อิติ** ดังนี้

เมื่อภิกษุเหล่านั้นกราบทูลว่า “ด้วยกถาชื่อนี้.” จึงตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุแก่เหล่านั้นทำความเดือดร้อนแก่นางกาณา มิใช่แต่ในบัดนี้เท่านั้น, แม้ในกาลก่อน พวกเธอก็ทำแล้วเหมือนกัน; อนึ่ง เราได้ทำให้นางกาณาทำตามถ้อยคำของเรา มิใช่แต่ในบัดนี้เท่านั้น, ถึงในกาลก่อน เราก็ทำแล้วเหมือนกัน”

“อิมาย นามาติ วุตฺเต, “น ภิกฺขเว อิทาเนว เตหิ มหลฺลกภิกฺขูหิ กาณาย วิปฺปฏิสาโร กโต, ปุพฺเพปิ กรึสุเยว, น จ อิทาเนว มยา กาณา มม วจนการิกา กตา, ปุพฺเพปิ กตาเยวาติ วตฺวา...

(**วจเน** ครั้นเมื่อคำ) **อิติ** ว่า (**มยํ** อ.ข้าพระองค์ ท. **สนฺนิสินฺนา** เป็นผู้นั่งพร้อมกันแล้ว **กถาย** ด้วยวาจาเป็นเครื่องกล่าว) **อิมาย นาม** ชื่อนี้ (**อมฺห** ย่อมมี **เอตรหิ** ในกาลนี้) **อิติ** ดังนี้ (**เตหิ ภิกฺขูหิ** อันภิกษุ ท. เหล่านั้น) **วุตฺเต** กราบทูลแล้ว, **วตฺวา** ตรัสแล้ว **อิติ** ว่า **ภิกฺขเว** ดูก่อนภิกษุ ท. **วิปฺปฏิสาโร** อ.ความเดือดร้อน **เตหิ มหลฺลกภิกฺขูหิ** อันภิกษุผู้แก่ ท. เหล่านั้น **กโต** กระทำแล้ว **กาณาย** แก่นางกาณา **อิทาเนว** ในกาลนี้นั่นเทียว **น** หามิได้, (**เต มหลฺลกภิกฺขู** อ.ภิกษุผู้แก่ ท. เหล่านั้น) **กรึสุเยว** กระทำแล้วนั่นเทียว **ปุพฺเพปิ** แม้ในกาลก่อน, **จ** อนึ่ง **กาณา** อ.นางกาณา **มยา** อันเรา **กตา** กระทำแล้ว **วจนการิกา** ให้เป็นผู้กระทำซึ่งคำ **มม** ของเรา **อิทาเนว** ในกาลนี้นั่นเทียว **น** หามิได้, (**กาณา** อ.นางกาณา **มยา** อันเรา) **กตาเยว** กระทำแล้วนั่นเทียว (**วจนการิกา** ให้เป็นผู้กระทำซึ่งคำ **มม** ของเรา) **ปุพฺเพปิ** แม้ในกาลก่อน **อิติ** ดังนี้

อันพวกภิกษุ ผู้ใคร่จะฟังเนื้อความนั้น ทูลวิงวอนแล้ว

ตมตฺถํ โสตุกาเมหิ ภิกฺขูหิ ยาจิโต

ตมตฺถํ โสตุกาเมหิ ภิกฺขูหิ ยาจิโต ผู้- อันภิกษุ ท. ผู้ใคร่เพื่ออันฟัง ซึ่งเนื้อความ นั้น -ทูลอ้อนวอนแล้ว

จึงตรัสพัพพุชาดก โดยพิสดารว่า :-

“แมวตัวที่หนึ่ง ได้ หนูและเนื้อ ในที่ใด, แมวตัวที่ ๒ ก็ย่อมเกิด ในที่นั้น, ตัวที่ ๓ และตัวที่ ๔ ก็ย่อมเกิด ในที่นั้น, แมวเหล่านั้น ทำลาย (กระแทก) ปล่องนี้แล้ว (ถึงแก่ความตาย).”

“ยตฺเถโก ลภตี พพฺพุ ทุติโย ตตฺถ ชายติ
ตติโย จ จตุตฺโถ จ อิทนฺเต พพฺพุกา พิลนฺติ
อิมํ พพฺพุชาตกํ วิตฺถาเรน กเถตฺวา...

กเถตฺวา ตรัสแล้ว **อิมํ พพฺพุชาตกํ** ซึ่งพัพพุชาดก นี้ **อิติ** ว่า **เอโก พพฺพุ** อ.แมว ตัวหนึ่ง **ลภติ** ย่อมได้ (**มูสิกํ วา** ซึ่งหนู หรือ **มํสํ วา** หรือว่า ซึ่งเนื้อ) **ยตฺถ (ฐาเน)** (ในที่) ใด, **ทุติโย (พพฺพุ)** (อ.แมว) ตัวที่สอง **ชายติ** ย่อมเกิด **ตตฺถ (ฐาเน)** (ในที่) นั้น **ตติโย (พพฺพุ) จ** (อ.แมว) ตัวที่สาม ด้วย **จตุตฺโถ (พพฺพุ) จ** (อ.แมว) ตัวที่สี่ ด้วย (**ชายนฺติ** ย่อมเกิด **ตตฺถ ฐาเน** ในที่นั้น), **เต พพฺพุกา** อ.แมว ท. เหล่านั้น (**ปหริตฺวา** กระแทกแล้ว) **อิทำ พิลำ** ซึ่งปล่อง นี้ (**อุเรน** ด้วยอก **ปตฺตา** ถึงแล้ว **ชีวิตกฺขยำ** ซึ่งความสิ้นไปแห่งชีวิต) **อิติ** ดังนี้ **วิตฺถาเรน** โดยพิสดาร

ทรงประชุมชาดกว่า “ภิกษุแก่ ๔ รูป (ในบัดนี้) ได้เป็นแมว ๔ ตัว ในครั้งนั้น, หนูได้เป็นนางกาณา, นายช่างแก้ว คือเรานั่นเอง” ดังนี้แล้ว

ตทา จตฺตาโร มหลฺลกภิกฺขู จตฺตาโร พิฬารา อเหสุ, มูสิกา กาณา, มณิกาโร อหเมวาติ ชาตกำ สโมธาเนตฺวา...

ชาตกำ ทรงยังชาดก **อิติ** ว่า **จตฺตาโร พิฬารา** อ.แมว ท. สี่ **ตทา** ในกาล**นั้น** **จตฺตาโร มหลฺลกภิกฺขู** เป็นภิกษุผู้แก่ สี่รูป **อเหสุ** ได้เป็นแล้ว (**อิทานิ** ในกาลนี้), **มูสิกา** อ.นางหนู (**ตทา** ในกาลนั้น) **กาณา** เป็นนางกาณา (**อโหสิ** ได้เป็นแล้ว **อิทานิ** ในกาลนี้), (**ปุคฺคโล** อ.บุคคล) **มณิกาโร** ผู้กระทำซึ่งแก้วมณี (**ตทา** ในกาลนั้น) **อหเมว** เป็นเรานั่นเทียว (**อโหสิ** ได้เป็นแล้ว **อิทานิ** ในกาลนี้) **อิติ** ดังนี้ **สโมธาเนตฺวา** ให้ตั้งลงพร้อมแล้ว

ตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย แม้ในอดีตกาล นางกาณาได้เป็นผู้มีใจหม่นหมอง มีจิตขุ่นมัวอย่างนี้ (แต่) ได้เป็นผู้มีจิตผ่องใส เหมือนห้วงน้ำมีน้ำใส เพราะคำของเรา” เมื่อทรงสืบอนุสนธิแสดงธรรม ตรัสพระคาถานี้ว่า :-

เอวํ ภิกฺขเว อตีเตปิ กาณา ทุมฺมนา อาวิลจิตฺตา หุตฺวา มม วจเนน ปสนฺนอุทก-รหโท วิย วิปฺปสนฺนจิตฺตา อโหสีติ อนุสนฺธึ ฆเฏตฺวา ธมฺมํ เทเสนฺโต อิมํ คาถมาห

(**วตฺวา** ตรัสแล้ว) **อิติ** ว่า ภิกฺขเว ดูก่อนภิกษุ ท. **อตีเตปิ** แม้ในกาลอันเป็นไปล่วงแล้ว **กาณา** อ.นางกาณา **ทุมฺมนา** เป็นผู้มีใจอันโทษประทุษร้ายแล้ว **อาวิลจิตฺตา** เป็นผู้มีจิตขุ่นมัว **หุตฺวา** เป็น **วิปฺปสนฺนจิตฺตา** เป็นผู้มีจิตผ่องใสแล้ว **วจเนน** เพราะคำ **มม** ของเรา **อโหสิ** ได้เป็นแล้ว **ปสนฺนอุทกรหโท วิย** ราวกะ อ.ห้วงแห่งน้ำอันใสแล้ว **เอวํ** อย่างนี้ **อิติ** ดังนี้ **อนุสนฺธึ ฆเฏตฺวา ธมฺมํ เทเสนฺโต** เมื่อทรง-สืบต่อ ซึ่งอนุสนธิ -แสดง ซึ่งธรรม **อาห** ตรัสแล้ว **อิมํ คาถํ** ซึ่งพระคาถา นี้ **อิติ** ว่า

“บัณฑิตทั้งหลาย ฟังธรรมแล้ว ย่อมผ่องใส
เหมือนห้วงน้ำลึก ใสแจ๋ว ไม่ขุ่นมัว ฉะนั้น.”

“ยถาปิ รหโท คมฺภีโร วิปฺปสนฺโน อนาวิโล
เอวํ ธมฺมานิ สุตฺวาน วิปฺปสีทนฺติ ปณฺฑิตาติ.”

รหโท อ.ห้วงน้ำ **คมฺภีโร** เป็นห้วงน้ำอันลึก **วิปฺปสนฺโน** เป็นห้วงน้ำอันใสแล้ว
อนาวิโล เป็นห้วงน้ำไม่ขุ่นมัว (**โหติ** ย่อมเป็น) **ยถาปิ** แม้ฉันใด
ปณฺฑิตา อ.บัณฑิต ท. **สุตฺวาน** ฟังแล้ว **ธมฺมานิ** ซึ่งธรรม ท.
วิปฺปสีทนฺติ ย่อมผ่องใส **เอวํ** ฉันนั้น **อิติ** ดังนี้.

[แก้อรรถ]

ห้วงน้ำใด แม้เมื่อเสนาทั้ง ๔ เหล่า ข้ามอยู่ ย่อมไม่กระเพื่อม ห้วงน้ำเห็นปานนี้ ชื่อว่า **รหโท** ในพระคาถานั้น.

ตตฺถ รหโทติ โย จตุรงฺคินิยาปิ เสนาย โอคาหนฺติยา น ขุภติ เอวรูโป อุทกณฺณโว,

โย (อุทกณฺณโว) (อ.ห้วงแห่งน้ำ) ใด **เสนาย** ครั้นเมื่อเสนา **จตุรงฺคินิยาปิ** แม้อันมีองค์สี่ **โอคาหนฺติยา** หยั่งลงอยู่ **น ขุภติ** ย่อมไม่กระเพื่อม **(โส) อุทกณฺณโว** อ.ห้วงแห่งน้ำ (นั้น) **เอวรูโป** อันมีอย่างนี้เป็นรูป **รหโทติ** ชื่อว่า รหโท **ตตฺถ (คาถายํ)** (ในพระคาถา) นั้น,

ก็ นีลมหาสมุทร ซึ่งลึกถึง ๘ หมื่น ๔ พันโยชน์ โดยอาการทั้งปวง ชื่อว่า ห้วงน้ำ,

สพฺพากาเรน ปน จตุราสีติโยชนสหสฺสคมฺภีโร นีลมหาสมุทฺโท รหโท นาม,

ปน ก็ **นีลมหาสมุทฺโท** อ.มหาสมุทรสีเขียว **จตุราสีติโยชนสหสฺสคมฺภีโร** อันลึกโดยพันแห่งโยชน์แปดสิบสี่ **สพฺพากาเรน** โดยอาการทั้งปวง **รหโท นาม** ชื่อว่า ห้วงน้ำ,

แท้จริง น้ำ ในที่มีประมาณ ๔ หมื่นโยชน์ ภายใต้ นีลมหาสมุทรนั้น ย่อมหวั่นไหว เพราะฝูงปลา,

ตสฺส หิ เหฏฺฐา จตุตาฬีสโยชนสหสฺสมตฺเต ฐาเน อุทกํ มจฺเฉหิ จลติ,

หิ จริงอยู่ **อุทกํ** อ.น้ำ **ฐาเน** ในที่ **จตุตาฬีสโยชนสหสฺสมตฺเต** อันมีพันแห่งโยชน์สี่สิบเป็นประมาณ **เหฏฺฐา** ในภายใต้ **ตสฺส (นีลมหาสมุทฺทสฺส)** (แห่งมหาสมุทรสีเขียว) นั้น **จลติ** ย่อมหวั่นไหว **มจฺเฉหิ** เพราะปลา ท.,

น้ำในที่มีประมาณเท่านั้นเหมือนกัน ในเบื้องบน ย่อมหวั่นไหวเพราะลม,

อุปริ ตาวตฺตเกเยว ฐาเน อุทกํ วาเตน จลติ,

อุทกํ อ.น้ำ **ฐาเน** ในที่ **ตาวตฺตเกเยว** อันมีประมาณเพียงนั้นนั่นเทียว **อุปริ** ในเบื้องบน (**ตสฺส นีลมหาสมุทฺทสฺส** แห่งมหาสมุทรสีเขียว นั้น) **จลติ** ย่อมหวั่นไหว **วาเตน** เพราะลม,

(ส่วน) น้ำในที่มีประมาณ ๔ พันโยชน์ ในท่ามกลาง (นีลมหาสมุทรนั้น) ไม่หวั่นไหว ตั้งอยู่; นี้ชื่อว่าห้วงน้ำลึก.

มชฺเฌ จตุโยชนสหสฺสมตฺเต ฐาเน อุทกํ นิจฺจลํ ติฏฺฐติ; อยํ คมฺภีรรหโท นาม.

อุทกํ อ.น้ำ **ฐาเน** ในที่ **จตุโยชนสหสฺสมตฺเต** อันมีพันแห่งโยชน์สี่เป็นประมาณ **มชฺเฌ** ในท่ามกลาง (**ตสฺส นีลมหาสมุทฺทสฺส** แห่งมหาสมุทรสีเขียว นั้น) **นิจฺจลํ** เป็นน้ำมีความไหวออกแล้ว (**หุตฺวา** เป็น) **ติฏฺฐติ** ย่อมตั้งอยู่; **อยํ (อุทกณฺณโว)** (อ.ห้วงแห่งน้ำ) นี้ **คมฺภีรรหโท นาม** ชื่อว่า ห้วงน้ำอันลึก.

บทว่า **ธมฺมานิ** ได้แก่ เทศนาธรรมทั้งหลาย.

ธมฺมานีติ เทสนาธมฺมานิ.

(**อตฺโถ** อ.อรรถ **อิติ** ว่า) **เทสนาธมฺมานิ** ซึ่งธรรมคือเทศนา ท. (**อิติ** ดังนี้ **ปทสฺส** แห่งบท) **ธมฺมานีติ** ว่า **ธมฺมานิ** ดังนี้

พระผู้มีพระภาคตรัสคำอธิบายนี้ไว้ว่า

อิทำ วุตฺตำ โหติ * *“ยถา โส รหโท ฯเปฯ เอกนฺตวิปฺปสนฺนาว โหนฺตีติ.* *

อิทำ (อตฺถรูปำ) (อ.อรรถรูป) นี้ **อิติ** ว่า “ยถา โส รหโท ฯเปฯ เอกนฺตวิปฺปสนฺนาว โหนฺติ” ดังนี้ **(ภควตา) วุตฺตำ** เป็นคำอธิบาย- (อันพระผู้มีพระภาคเจ้า) -ตรัสแล้ว **โหติ** ย่อมเป็น.

“ห้วงน้ำนั้น ชื่อว่า ใสแจ๋ว เพราะเป็นน้ำ ไม่อากูล ชื่อว่า ไม่ขุ่นมัว เพราะเป็นน้ำ ไม่หวั่นไหว ฉันใด;

*** ยถา โส รหโท อนากุลตาย วิปฺปสนฺโน อจลตาย อนาวิโล;**

โส รหโท อ.ห้วงน้ำ นั้น **วิปฺปสนฺโน** ชื่อว่า เป็นห้วงน้ำอันใสแล้ว **(ตสฺส รหทสฺส) อนากุลตาย** เพราะความที่- (แห่งห้วงน้ำนั้น) –เป็นห้วงน้ำไม่อากูล **อนาวิโล** ชื่อว่า เป็นห้วงน้ำอันไม่ขุ่นมัว **(ตสฺส รหทสฺส) อจลตาย** เพราะความที่- (แห่งห้วงน้ำนั้น) -เป็นห้วงน้ำไม่หวั่นไหว (**โหติ** ย่อมเป็น) **ยถา** ฉันใด;

บัณฑิตทั้งหลาย ฟังเทศนาธรรมของเราแล้ว ถึงความเป็นผู้มีจิตปราศจากอุปกิเลส ด้วยสามารถแห่งมรรคมีโสดาปัตติมรรคเป็นต้น ชื่อว่า ย่อมผ่องใส ฉันนั้น,

เอวำ มม เทสนาธมฺมำ สุตฺวา โสตาปตฺติมคฺคาทิวเสน นิรุปกฺกิเลสจิตฺตตำ อาปชฺชนฺตา วิปฺปสีทนฺติ ปณฺฑิตา,

ปณฺฑิตา อ.บัณฑิต ท. **สุตฺวา** ฟังแล้ว **เทสนาธมฺมำ** ซึ่งธรรมคือเทศนา **มม** ของเรา **อาปชฺชนฺตา** ถึงทั่วอยู่ **นิรุปกฺกิเลสจิตฺตตำ** ซึ่งความเป็นแห่งบุคคลผู้มีจิตอันมีอุปกิเลสออกแล้ว **โสตาปตฺติมคฺคาทิวเสน** ด้วยสามารถแห่งอริยมรรคมีโสดาปัตติมรรคเป็นต้น **วิปฺปสีทนฺติ** ชื่อว่า ย่อมผ่องใส **เอวำ** ฉันนั้น,

ส่วนท่านผู้บรรลุพระอรหัตแล้ว ย่อมเป็นผู้ผ่องใส โดยส่วนเดียวแล.

อรหตฺตปฺปตฺตา ปน เอกนฺตวิปฺปสนฺนาว โหนฺตีติ. *

ปน ส่วนว่า (**ปณฺฑิตา** อ.บัณฑิต ท.) **อรหตฺตปฺปตฺตา** ผู้บรรลุแล้วซึ่งพระอรหัต **เอกนฺต-วิปฺปสนฺนาว** เป็นผู้ผ่องใสแล้วโดยส่วนเดียวเทียว **โหนฺติ** ย่อมเป็น *(ดังนี้ เป็นคำอธิบาย- ฯลฯ ย่อมเป็น)*

ในเวลาจบเทศนา ชนเป็นอันมากบรรลุอริยผลทั้งหลาย มีโสดาปัตติผลเป็นต้น ดังนี้แล.

เทสนาวสาเน พหู โสตาปตฺติผลาทีนิ ปาปุณึสูติ.

เทสนาวสาเน ในกาลเป็นที่สุดลงแห่งเทศนา **พหู (ชนา)** (อ.ชน ท.) ผู้มาก **ปาปุณึสุ** บรรลุแล้ว (อริยผลานิ ซึ่งอริยผล ท.) **โสตาปตฺติผลาทีนิ** มีโสดาปัตติผลเป็นต้น **อิติ** ดังนี้แล.

เรื่องมารดาของนางกาณา จบ.

กาณมาตาวตฺถุ.

กาณมาตาวตฺถุ อ.เรื่องแห่งมารดาของนางกาณา (**นิฏฺฐิตํ** จบแล้ว).

๕. อ่าน สวด พูด บาลี

[ฝึกอ่าน สวด พูด บาลี ในเรื่อง ให้ถูกอักขระวิธี สำเนียง ทำนอง]

กาณมาตาวตฺถุ.

“**ยถาปิ รหโท คมฺภีโร**ติ อิมํ ธมฺมเทสนํ สตฺถา เชตวเน วิหรนฺโต กาณมาตรํ อารพฺภ กเถสิ.

วตฺถุ วินเย อาคตเมว. ตทา ปน กาณมาตรา อตุจฺฉหตฺถํ ธีตรํ ปติกุลํ เปเสตุ ปกฺเกสุ ปูเวสุ จตุกฺขตฺตุ จตุนฺนํ ภิกฺขูนํ ทินฺนกาเล สตฺถารา ตสฺมึ วตฺถุสฺมึ สิกฺขาปเท ปญฺญตฺเต, กาณาย สามิเกน อญฺญาย ปชาปติยา อานีตาย, กาณา ตํ ปวตฺตึ สุตฺวา “อิเมหิ เม ฆราวาโส นาสิโตติ ทิฏฺฐทิฏฺเฐ ภิกฺขู อกฺโกสติ ปริภาสติ. ภิกฺขู ตํ วีถึ ปฏิปชฺชิตุ์ น วิสหึสุ. สตฺถา ตํ ปวตฺตึ ญตฺวา ตตฺถ อคมาสิ. กาณมาตา สตฺถารํ วนฺทิตฺวา ปญฺญตฺตาสเน นิสีทาเปตฺวา ยาคุขชฺชกํ อทาสิ. สตฺถา กตปาตราโส “กหํ กาณาติ ปุจฺฉิ. “เอสา ภนฺเต ตุมฺเห ทิสฺวา มงฺกุภูตา โรทนฺตี จิตาติ. “กึการณาติ. “เอสา ภนฺเต ภิกฺขู อกฺโกสติ ปริภาสติ; ตสฺมา ตุมฺเห ทิสฺวา มงฺกุ หุตฺวา โรทมานา จิตาติ. อถ นํ สตฺถา ปกฺโกสาเปตฺวา “กาเณ กสฺมา มํ ทิสฺวา มงฺกุภูตา นิลียิตฺวา โรทสีติ. อถสฺสา มาตา ตาย กตกิริยํ อาโรเจสิ. อถ นํ สตฺถา อาห “กึ ปน กาณมาเต มม สาวกา ตยา ทินฺนกํ คณฺหึสุ อทินฺนกนฺติ. “ทินฺนกํ ภนฺเตติ. “สเจ มม สาวกา ปิณฺฑาย จรนฺตา ตว เคหทฺวารํ ปตฺตา ตยา ทินฺนกํ คณฺหึสุ, โก เตสํ โทโสติ. “นตฺถิ ภนฺเต อยฺยานํ โทโส, เอติสฺสา เอว โทโสติ. สตฺถา กาณมาห “กาเณ มยฺหํ กิร สาวกา ปิณฺฑาย จรมานา อิมํ เคหทฺวารํ อาคตา, อถ เนสํ ตว มาตรา ปูวา ทินฺนา; โก นาเมตฺถ มม สาวกานํ โทโสติ. “นตฺถิ ภนฺเต อยฺยานํ โทโส, มยฺหเมว โทโสติ. สา สตฺถารํ วนฺทิตฺวา ขมาเปสิ. อถสฺสา สตฺถา อนุปุพฺพึกถํ กเถสิ. สา โสตาปตฺติผลํ ปาปุณิ. สตฺถา อุฏฺฐายาสนา วิหารํ คจฺฉนฺโต ราชงฺคเณน ปายาสิ. ราชา ทิสฺวา “สตฺถา วิย ภเณติ ปุจฺฉิตฺวา, “อาม เทวาติ วุตฺเต, “คจฺฉถ มม อาคนฺตฺวา วนฺทนภาวํ อาโรเจถาติ เปเสตฺวา ราชงฺคเณ ฐิตํ สตฺถารํ

อุปสงฺกมิตฺวา ปญฺจปติฏฺฐิเตน วนฺทิตฺวา “ภนฺเต กหํ คจฺฉถาติ ปุจฺฉิ. “กาณมาตาย เคหํ มหาราชาติ. “กึการณา ภนฺเตติ. “กาณา กิร ภิกฺขู อกฺโกสติ ปริภาสติ ตํการณา คโตมฺหีติ. “กึ ปน โว ภนฺเต ตสฺสา อนกฺโกสนภาโว กโตติ. “อาม มหาราช ภิกฺขูนญฺจ เม อนกฺโกสิกา กตา โลกุตฺตรกุฏุมฺพสามินี จาติ. “โหตุ ภนฺเต ตุมฺเหหิ สา โลกุตฺตรกุฏุมฺพสามินี กตา, อหํ ปน ตํ โลกิยกุฏุมฺพสามินึ กริสฺสามีติ วตฺวา สตฺถารํ วนฺทิตฺวา ปฏินิวตฺโต ปฏิจฺฉนฺนมหาโยคฺคํ ปหิณิตฺวา กาณํ ปกฺโกสาเปตฺวา สพฺพาภรเณหิ อลงฺกริตฺวา เชฏฺฐธีตุฏฺฐาเน ฐเปตฺวา “โย มม ธีตรํ โปเสตุํ สมตฺโถ; โส นํ คณฺหาตูติ อาห อเถโก สพฺพตฺถกมหามตฺโต “อหํ เทวสฺส ธีตรํ โปเสสฺสามีติ ตํ อตฺตโน เคหํ เนตฺวา สพฺพํ อิสฺสริยํ ปฏิจฺฉาเปตฺวา “ยถารุจึ ปุญฺญานิ กโรหีติ อาห. ตโต ปฏฺฐาย กาณา จตูสุ ทฺวาเรสุ ปุริเส ฐเปตฺวา อตฺตนา อุปฏฺฐาตพฺเพ ภิกฺขู จ ภิกฺขุนิโย จ น ลภติ. กาณาย เคหทฺวาเร ปฏิยาเทตฺวา ฐปิตํ ขาทนียโภชนียํ มโหฆ วิย ปวตฺตติ. ธมฺมสภายํ กถํ สมุฏฺฐาเปสุ “ปุพฺเพ อาวุโส จตฺตาโร มหลฺลกตฺเถรา กาณาย วิปฺปฏิสารํ กรึสุ, สา เอวํ วิปฺปฏิสารินี หุตฺวาปิ สตฺถารํ อาคมฺม สทฺธาสมฺปทำ ลภิ, สตฺถารา ปุน ตสฺสา เคหทฺวารํ ภิกฺขูนำ อุปสงฺกมนารหำ กตำ, อิทานิ อุปฏฺฐาตพฺเพ ภิกฺขู วา ภิกฺขุนิโย วา ปริเยสมานาปิ น ลภติ, อโห พุทฺธา นาม อจฺฉริยคุณาติ. สตฺถา อาคนฺตฺวา “กาย นุตฺถ ภิกฺขเว เอตรหิ กถาย สนฺนิสินฺนาติ ปุจฺฉิตฺวา, “อิมาย นามาติ วุตฺเต, “น ภิกฺขเว อิทาเนว เตหิ มหลฺลกภิกฺขูหิ กาณาย วิปฺปฏิสาโร กโต, ปุพฺเพปิ กรึสุเยว; น จ อิทาเนว มยา กาณา มม วจนการิกา กตา, ปุพฺเพปิ กตาเยวาติ วตฺวา ตมตฺถํ โสตุกาเมหิ ภิกฺขูหิ ยาจิโต

“ยตฺเถโก ลภตี พพฺพุ ทุติโย ตตฺถ ชายติ
ตติโย จ จตุตฺโถ จ อิทนฺเต พพฺพุกา พิลนฺติ.

อิมำ พพฺพุชาตกำ วิตฺถาเรน กเถตฺวา “ตทา จตฺตาโร มหลฺลกภิกฺขู จตฺตาโร พิฬารา อเหสุ, มูสิกา กาณา, มณิกาโร อหเมวาติ ชาตกำ สโมธาเนตฺวา “เอวำ ภิกฺขเว อตีเตปิ กาณา ทุมฺมนา อาวิลจิตฺตา หุตฺวา มม วจเนน ปสนฺนอุทกรหโท วิย วิปฺปสนฺนจิตฺตา อโหสีติ อนุสนฺธึ ฆเฏตฺวา ธมฺมำ เทเสนฺโต อิมำ คาถมาห

“ยถาปิ รหโท คมฺภีโร วิปฺปสนฺโน อนาวิโล
เอวํ ธมฺมานิ สุตฺวาน วิปฺปสีทนฺติ ปณฺฑิตาติ.

ตตฺถ “รหโทติ โย จตุรงฺคินิยาปิ เสนาย โอคาหนฺติยา น ขุภติ, เอวรูโป อุทกณฺณโว, สพฺพากาเรน ปน จตุราสีติโยชนสหสฺสคมฺภีโร นีลมหาสมุทฺโท รหโท นาม, ตสฺส หิ เหฏฺฐา
จตฺตาฬีสโยชนสหสฺสมตฺเต ฐาเน อุทกํ มจฺเฉหิ จลติ, อุปริ ตาวตฺตเกเยว ฐาเน อุทกํ วาเตน จลติ, มชฺเฌ จตุโยชนสหสฺสมตฺเต ฐาเน อุทกํ นิจฺจลํ ติฏฺฐติ; อยํ คมฺภีรรหโท นาม. ธมฺมานีติ เทสนาธมฺมานิ. อิทํ วุตฺตํ โหติ “ยถา โส รหโท อนากุลตาย วิปฺปสนฺโน อจลตาย อนาวิโล; เอวํ มม เทสนาธมฺมํ สุตฺวา โสตาปตฺติมคฺคาทิวเสน นิรุปกฺกิเลสจิตฺตตาย อาปชฺชนฺตา วิปฺปสีทนฺติ ปณฺฑิตา, อรหตฺตปฺปตฺตา ปน เอกนฺตวิปฺปสนฺนาว โหนฺตีติ.

เทสนาวสาเน พหู โสตาปตฺติผลาทีนิ ปาปุณึสูติ.

กาณมาตาวตฺถุ.

---

๖. ฝึกทำปัญหา

[ปัญหาเก่า (บาลีสนามหลวง) - ปัญหาใหม่ (แบบฝึกหัด)]

จงแปลประโยคต่อไปนี้ <u>โดยพยัญชนะ</u> ให้ถูกต้อง

๑. กาณมาตา สตฺถารํ วนฺทิตฺวา ปญฺญตฺตาสเน นิสีทาเปตฺวา ยาคุขชฺชกํ อทาสิ. สตฺถา กตปาตราโส “กหํ กาณาติ ปุจฺฉิ. “เอสา ภนฺเต ตุมฺเห ทิสฺวา มงฺกุภูตา โรทนฺตี จิตาติ. “กึการณาติ. “เอสา ภนฺเต ภิกฺขู อกฺโกสติ ปริภาสติ; ตสฺมา ตุมฺเห ทิสฺวา มงฺกุ หุตฺวา โรทมานา จิตาติ. อถ นํ สตฺถา ปกฺโกสาเปตฺวา “กาเณ กสฺมา มํ ทิสฺวา มงฺกุภูตา นิลียิตฺวา โรทสีติ. อถสฺสา มาตา ตาย กตกิริยํ อาโรเจสิ. อถ นํ สตฺถา อาห “กึ ปน กาณมาเต มม สาวกา ตยา ทินฺนกํ คณฺหึสุ อทินฺนกนฺติ. “ทินฺนกํ ภนฺเตติ. “สเจ มม สาวกา ปิณฺฑาย จรนฺตา ตว เคหทฺวารํ ปตฺตา ตยา ทินฺนกํ คณฺหึสุ, โก เตสํ โทโสติ. “นตฺถิ ภนฺเต อยฺยานํ โทโส, เอติสฺสา เอว โทโสติ.

จงแปลประโยคต่อไปนี้ <u>โดยอรรถ</u> ให้ถูกต้อง

๒. สตฺถา กาณมาห “กาเณ มยฺหํ กิร สาวกา ปิณฺฑาย จรมานา อิมํ เคหทฺวารํ อาคตา, อถ เนสํ ตว มาตรา ปูวา ทินฺนา; โก นาเมตฺถ มม สาวกานํ โทโสติ. “นตฺถิ ภนฺเต อยฺยานํ โทโส, มยฺหเมว โทโสติ. สา สตฺถารํ วนฺทิตฺวา ขมาเปสิ. อถสฺสา สตฺถา อนุปุพฺพีกถํ กเถสิ. สา โสตาปตฺติผลํ ปาปุณิ. สตฺถา อุฏฺฐายาสนา วิหารํ คจฺฉนฺโต ราชงฺคเณน ปายาสิ.